

EL SOMNI DE PODER

TEIXIR LA TEVA VIDA

DESIGUALTATS I TRAJECTÒRIES D'EMANCIPACIÓ
JUVENIL A CATALUNYA I LA RESTA D'ESPANYA

AUTORA DE L'ESTUDI

M. Josep Cascant Sempere. Juliol, 2022.

COORDINACIÓ

Sandra M. Tremoleda (Oxfam Intermón), Isarn Pardes (Universitat de Lleida).

DISSENY METODOLÒGIC

La Càtedra Obra Social "la Caixa" d'Estudis sobre Desigualtats Socials de la Universitat de Lleida, Consell Nacional de Joventut de Catalunya, Observatori DESC, Avalot, Acció Jove, Oxfam Intermón.

REVISIÓ DE TEXT

Ana Claver, Ernesto García, Isarn Pardes, Julia García, Laura del Castillo, Marina Pico, Mihaela Vancea, Sandra M. Tremoleda, Sofia Marroquín.

IL·LUSTRACIÓ PORTADA

Mari Fouz.

MAQUETACIÓ

Elvira Rojas.

AGRAÏM LA PARTICIPACIÓ DE

Abraham, Adrià, Ada, Alba, Albi, Aleix, Aleix, Alejandro, Àlex, Ana, Ari, Arià, Ariadna, Bilal, Carolina, Clàudia, Dahiana, Daniel, David, Dean Jay, Detelin, Domingo, Edda, Edu, Elena, Enric, Ester, Fátima, Ferran, Florín, Gabriel, Izam, Javi, Joana, Jordi, Josefina, Josep Lluís, Juan, Julen, Júlia, Jùlia, Khalid, Kouraba, Laila, Laura, Lorenza, Luciano, Magí, Mariona, Martha, Merly, Mikel, Miriam, Mohamed, Neus, Otger, Paola, Pere, Rachele, Rida, Sara, Sergi, Sohail, Soulayman, Verónica, Victor, Xènia.

També agraïm al Consell Nacional de la Joventut de Catalunya, a l'Observatori de la Desigualtat de Catalunya, als sindicats Avalot i Acció Jove, a les entitats ACAPPS, acidH, àrea de Joventut de l'Ajuntament de la Bisbal d'Empordà, Asociación Ahora dónde - Le Refuge, Associació Asperger New Life, Associació Inclús, Associació Reintegra Lleida, Biblioteca Mercè Lleixà de Roquetes d'Ebre, Casal Lambda, Cerecutor, CC.OO. Comissions Obreres de Lleida, Fundació Joia, Institut Castell dels Templers, Multicapacitats, el Servei de Promoció i Suport de l'Institut Municipal de Persones amb Discapacitat de l'Ajuntament de Barcelona, al Màster interuniversitari en Joventut i Societat (UdG, UB, UAB, UdL, URV, UPF) i interdisciplinari (Sociologia, Antropologia, Pedagogia, Ciències de la Comunicació), al grup de persones voluntàries d'Oxfam Intermón a Girona i a la Unitat de Desenvolupament i Cooperació (la Càtedra Obra Social "la Caixa" d'Estudis sobre Desigualtats Socials de la Universitat de Lleida) per les seves aportacions i participació.

ÍNDEX

<hr data-bbox="97 730 153 734"/> 1	INTRODUCCIÓ	04
<hr data-bbox="97 824 153 828"/> 2	ITINERARI D'EMANCIPACIÓ EDUCATIVA	09
<hr data-bbox="97 918 153 922"/> 3	ITINERARI D'EMANCIPACIÓ LABORAL	12
<hr data-bbox="97 1012 153 1016"/> 4	ITINERARI D'EMANCIPACIÓ RESIDENCIAL	20
<hr data-bbox="97 1111 153 1115"/> 5	ITINERARI D'EMANCIPACIÓ PERSONAL	28
<hr data-bbox="97 1209 153 1214"/> 6	DISCUSSIÓ: ANÀLISI COMPARADA DELS QUATRE ITINERARIS	35
<hr data-bbox="97 1308 153 1312"/> 7	CONCLUSIONS	41
<hr data-bbox="97 1406 153 1411"/> 8	ANNEXOS.....	44
<hr data-bbox="97 1505 153 1509"/> 9	FONTS.....	46

INTRODUCCIÓ

1

LA JOVENTUT ÉS L'ÈPOCA VITAL DE CERCA DE LA IDENTITAT, UNA DE LES ÈPOQUES MÉS PREUADES I TAMBÉ MÉS COMPLEXES. UNA ÈPOCA EN LA QUAL ES MIRA CAP AL FUTUR, PERÒ ÉS EN EL PRESENT ON ESTÀ EN JOC L'OPORTUNITAT DE DESENVOLUPAR UN PROJECTE VITAL DIGNE.

En aquest sentit, aquest informe vol contribuir a una comprensió més gran dels diferents factors de desigualtat que afecten els joves a Catalunya i la resta d'Espanya, en el seu camí cap a l'emancipació, i al mateix temps busca visibilitzar la diversitat d'estratègies adaptatives que les persones joves confeccionen per fer front a unes condicions econòmiques, socials i culturals desfavorables. Aquesta anàlisi és complementària a l'informe *El somni de volar del niu*, que compara models d'emancipació en un àmbit global. El somni de poder teixir la teva vida decideix centrar la seva mirada en el model euromediterrani que opera a la nostra regió, a través de l'anàlisi de la realitat de la joventut a Catalunya i de la resta de l'Estat, i així poder obtenir amb els dos informes una perspectiva global de l'emancipació juvenil des de la qual **entendre els problemes estructurals i poder actuar**.

Un dels primers reptes va ser definir el grup social subjecte de la investigació. La joventut és un grup

heterogeni que, segons alguns corrents des dels quals s'analitza, es constreny o s'expandeix segons la perspectiva des de la qual es posi el focus, sigui legal, educativa, laboral, familiar, etcètera. Una manera salomònica de dirimir les contradiccions acostuma a ser l'edat, com passa amb la majoria d'edat o l'edat legal per començar a treballar. Però en aquest moment ni els grups etaris ens permeten diferenciar amb claredat la joventut. Ubiquem les persones joves en un rang de 18 a 30 anys? Ampliem l'espectre dels 16 als 34? O més enllà d'una definició absolutament necessària per consultar i entendre les estadístiques que se'ns presenten sobre joventut, hem de preguntar-nos quins trets té en comú el grup de població que volem analitzar.

Finalment, hem definit l'edat jove entre els 16 i 29, adoptant el marc d'edat habitualment més utilitzat a Europa i Espanya.¹ Aquesta franja es fa coincidir amb l'edat civil d'emancipació, l'edat en la qual es pot incorporar al món laboral i en la qual és possible abandonar l'ensenyament obligatori voluntàriament

Grup de joves. @papaioannoukostas/unsplash

i, per tant, començar a escollir itineraris vitals. Es fixa la limitació en 29 anys, seguint en el mateix marc legislatiu i perquè en matèria sociodemogràfica les condicions materials de les persones a partir dels 30 anys canvien de manera acusada, i això ampliaria el focus de l'estudi.

Aquest informe és el resultat d'una investigació mixta en la qual es van revisar les bases de dades oficials de dades quantitatives i es van produir noves dades amb mètodes qualitius. Amb la voluntat de desenvolupar una investigació participativa, es van generar espais de debat en els quals les persones joves van poder desenvolupar i expressar els seus propis discursos sobre les motivacions o oportunitats, limitacions o barreres que troben per emancipar-se. A més, entenent que els joves no són un grup homogeni i que no estan igualment posicionats en les estructures socials, l'anàlisi es va fer des d'un enfocament interseccional, en el qual la representativitat de classe, l'orientació sexual i la identitat de gènere, la diversitat d'origen i territorial, i la diversitat funcional, van ser criteris prioritzats al llarg de la investigació.

Entre les tècniques utilitzades, es va fer una enquesta a més de 400 joves efectuada per l'Observatori DESC (ODESC) i el Consell Nacional de Joventut de Catalunya (CNJC), i vuit grups de discussió, tres entrevistes i cinc històries de vida o "diaris de desigualtat" fets per Oxfam Intermón i la Càtedra Obra Social "La Caixa" d'Estudis sobre Desigualtats Socials de la Universitat de Lleida (vegeu annex 1 per a més informació).

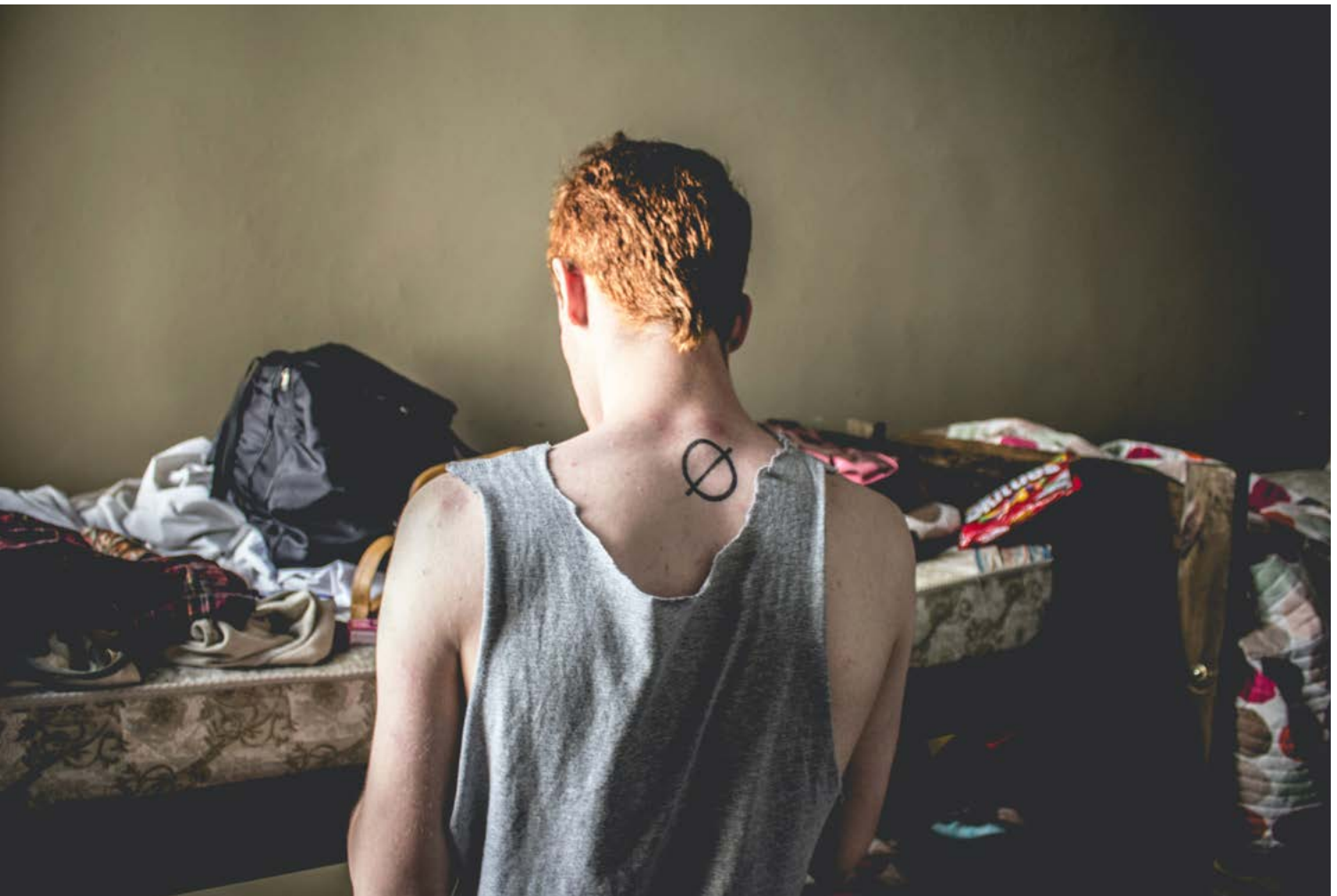
Com a punt de partida, l'equip d'investigació vam adoptar el marc teòric recollit per l'investigador

català Pau Serracant, que analitza l'emancipació des de quatre itineraris, l'educatiu, el laboral, el residencial, i el personal,² i cada un d'aquests itineraris és analitzat per separat en una secció de l'informe. A més de l'anàlisi estàtica que ens donen les estadístiques, les històries de vida i els grups focals aporten una visió més dinàmica.

Serracant utilitza **quatre trajectòries per analitzar un model d'emancipació: l'educativa, la laboral, la residencial i la familiar**. Les dues últimes inclouen deixar el domicili d'origen³ (l'anomenada emancipació residencial) i formar una unitat residencial/familiar pròpia (sola, amb amigats, en parella, amb filles). En aquest estudi hem ampliat la trajectòria familiar a "familiar/personal" per incloure dimensions com ara la salut física i mental, el temps lliure o l'associacionisme.

Aquestes quatre trajectòries es relacionen entre si i se seqüencien de determinada manera, constituint un "model" d'emancipació d'acord amb **tres aspectes**:

- La **"linealitat"**, quan una trajectòria en precedeix una altra. Parlem de no-linealitat si aquestes trajectòries són simultànies, no consecutives, i/o no semblen tenir relació.
- La **"reversibilitat"**, quan el progrés d'una trajectòria es reverteix, és a dir, quan la persona jove perd una fita important en la seva emancipació que ja havia aconseguit i necessita tornar a reprendre-la (tornar a estudiar, tornar a buscar feina, tornar al domicili d'origen, tornar a la solteria).

Jove en el seu dormitori. @schoelderle/unsplash

- L'“**extensió**”, que es refereix a fites de les trajectòries (acabar d'estudiar, treballar com a activitat principal, deixar la casa familiar, tenir filles o fills) que s'allarguen, trigant més anys vitals a portar-se a terme del que se solia trigar, per exemple, una dècada enrere.

Li segueix una cinquena secció on es fa una **comparativa d'aquests quatre itineraris**: Com “han ordenat”, segons el marc de Serracant, els seus estudis, feina, habitatge i vida personal? S'ha escurçat o allargat la trajectòria vital? S'han buscat noves estratègies d'emancipació? Com canvien aquestes trajectòries depenent del grup de joves, i el grau de desigualtat que pateixen? L'informe acaba amb conclusions i recomanacions de polítiques públiques.

JOVES I EMANCIPACIÓ

Les persones joves a Espanya són, juntament amb la infància, el grup d'edat en més risc de **pobresa i exclusió social**. Una de cada tres persones menors de 30 anys a Espanya viu per sota del llindar de la pobresa, sent el país de la UE on més ha augmentat la pobresa juvenil des de 2007.⁴ La situació es reproduïx a Catalunya, on una de cada quatre persones joves és pobra des de 2012.⁵

La joventut també és més **vulnerable**. La crisi econòmica del 2008 va agreujar en major mesura la pobresa juvenil, mentre que no va afectar el percentatge de població adulta en risc de pobresa. Tot i així, la recuperació econòmica tampoc ha tingut un efecte positiu sobre les condicions de vida juvenils, que es mantenen fràgils i enquistades.⁶

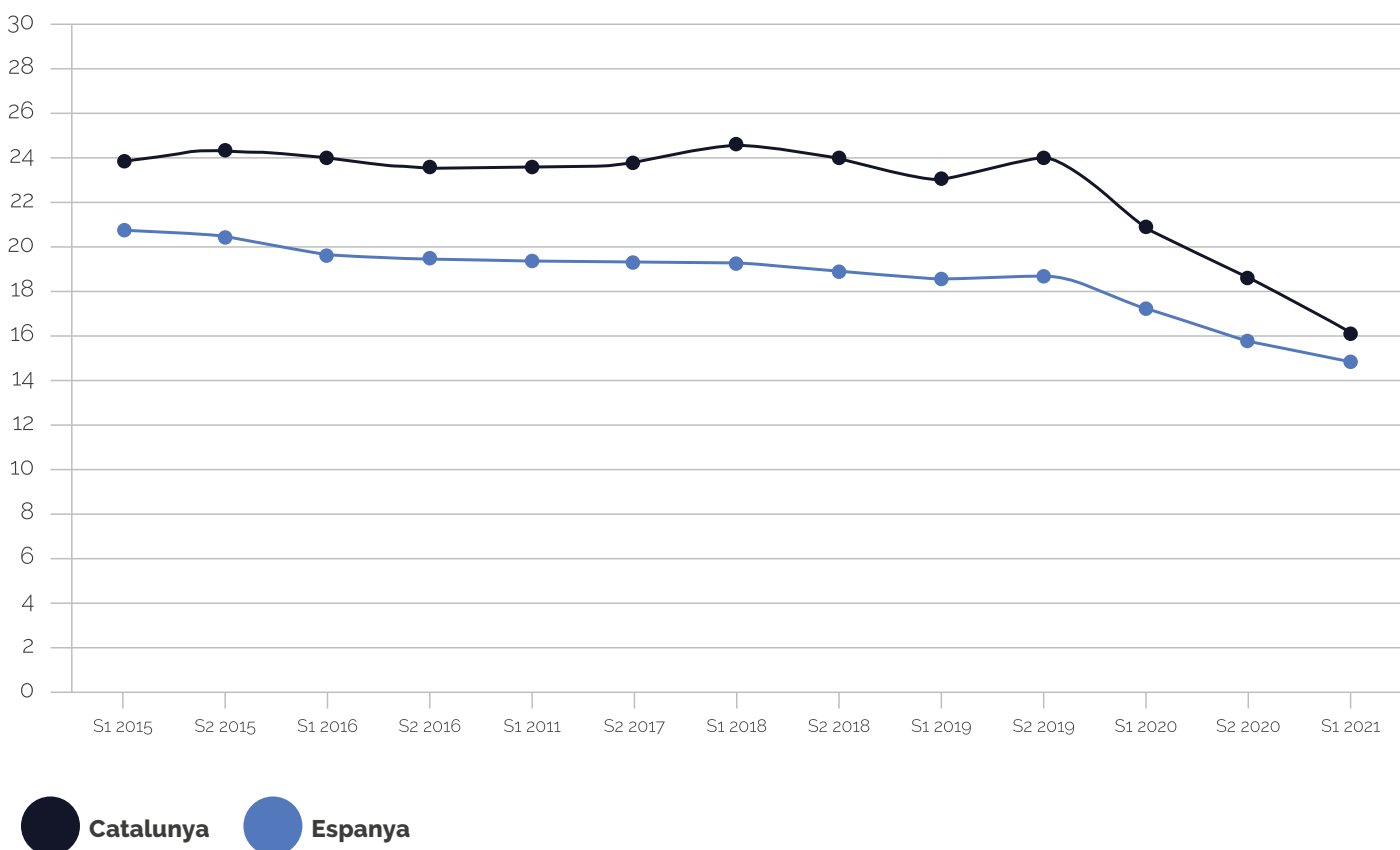
A més, les persones d'entre 19 i 35 anys són el **grup d'edat més desigual** si el comparem amb altres grups d'edat com la infància o la gent gran. És el grup on les desigualtats de renda han crescut de manera

més intensa.⁷ La situació es repeteix a Catalunya, la desigualtat en la distribució d'ingressos en la població jove és molt més gran que en l'adult,⁸ però, el 2020, els valors més alts d'aquest índex en l'àmbit estatal eren en la població d'entre 50-64 anys (6,2), seguida de la població de 16-24 anys (5,9).⁹ Aquesta variació podria suggerir que, malgrat que la crisi econòmica va afectar sobretot la joventut, i que aquesta situació s'ha mantingut en el temps, aquest grup podria estar recuperant-se. Tot i així, encara és aviat per analitzar la tendència postpandèmia. Altres estudis estimen o prediuen que la pandèmia ha tornat a agreujar la situació de pobresa juvenil.¹⁰

No és estrany, per tant, que en aquestes condicions i amb l'afegit pandèmic, la **taxa d'emancipació juvenil**, o percentatge de joves d'entre 16 i 29 anys que viuen fora de la llar d'origen sobre el total de la seva mateixa edat, hagi disminuït en els darrers anys. El 2021, les taxes eren del 16,2% per a Catalunya i 14,9% per a Espanya, amb un descens més pronunciat per a Catalunya en els últims anys (vegeu gràfic 1).¹¹ Les dues taxes s'allunyen de la taxa més elevada a l'entorn del 30% del 2007.¹²

GRÀFIC 1. EVOLUCIÓ DE LA TAXA D'EMANCIPACIÓ JUVENIL A CATALUNYA I ESPANYA

Entre els joves de 16 a 29 anys

Font: Observatori d'Emancipació del Consell de la Joventut d'Espanya. Verificat.cat

La principal diferència en l'emancipació juvenil s'observa amb la resta d'Europa, on la mitjana d'edat en què la joventut deixa la llar familiar és de 26,4 anys (2020). Mentre Suècia se situa al

capdavant amb 17,5 anys, Espanya és en la setena posició per la cua juntament amb altres països de l'est i del sud europeu, amb 29,8 anys (30,7 per als homes joves).¹³

LA CRISI ECONÒMICA INICIADA EL 2008 VA IMPULSAR L'ITINERARI EDUCATIU DAVANT LA DIFICULTAT D'ACCÉS AL MÓN LABORAL. HI HAVIA MÉS JOVES ESTUDIANT EL 2021 (52,8%) QUE EL 2011 (43,9%).¹⁴

La tendència es va estabilitzar des del 2016, coincidint amb la recuperació econòmica, però ha tornat a pujar en els últims anys, en paral·lel amb una millora en el rendiment acadèmic de la població jove en l'ESO i el batxillerat.¹⁵

El percentatge de persones joves actives que compaginen estudis amb una feina o amb l'atur ha augmentat: del 13,6% el 2000 al 28,7% el 2020. Segons l'Observatori Català de la Joventut, això respon a la necessitat de cobrir els costos educatius (per exemple, amb una feina de tardes, de cap de setmana o d'estiu), més que perquè existeixi un model productiu que fomenti la formació continuada de les persones joves ocupades.¹⁶

Aquest aspecte contribueix, juntament amb la baixa capacitat d'absorció del mercat laboral per l'estructura productiva existent, i l'augment del cost de la vida (IPC¹⁷), a l'increment de la sobrequalificació, que és la situació en la qual una persona treballa en una posició inferior per a la qual està capacitada, i, per tant, cobra menys del que podria cobrar i es precaritzen les seves condicions laborals. La sobrequalificació no ha deixat de créixer des del 2000. El 2018, més d'un terç de la joventut estava en aquella situació (38,6%).¹⁸ La formació és

vista com una alternativa al treball en els períodes d'atur, i una inversió futura per al mercat laboral en època de crisi.¹⁹ Però, en realitat, l'estratègia d'allargar l'etapa formativa té un caràcter defensiu per evitar treballs precaris, més que per obtenir feines altament qualificades.

Davant de la realitat de la sobrequalificació a la qual s'enfronten moltes persones joves als seus llocs de treball, les polítiques i inversions públiques, educatives i laborals són ineficients. Moltes persones joves no poden permetre's un període extra de formació més enllà de l'educació obligatòria a causa de la necessitat d'ingressos en la unitat familiar:

Els cicles t'ajudaran molt més. Hi hauria d'haver una conscienciació a la societat que s'hauria d'optar més pels cicles. Perquè el batxillerat lol una carrera universitària... Jo conec amics meus que no ho veuen clar perquè volen emancipar-se i saben que si estudien no podran. Perquè que et paguin els pares el pis, el menjar i tot no és emancipar-te... Els cicles sempre han ajudat més en el món laboral que els estudis. El problema és que tenen mala reputació [...] A l'ESO, només reps

menyspreu pels cicles [...] Jo tinc batxillerat i, si vull anar a treballar... una persona que tingui un cicle té molt més possibilitats que l'agafin que no pas a mi, que tinc un batxillerat. (Grup de discussió de persones migrants i racialitzades, Lleida, 2021).

Diversos estudis avalen la persona jove de la cita, indicant que els cicles formatius i els estudis universitaris competeixen per ocupar el primer lloc entre els estudis amb més ocupació.²⁰ El 2019, Espanya seguia per sota de la mitjana dels països de l'OCDE en nombre de matriculats en cicles, malgrat el seu augment durant els últims anys.²¹ L'alumnat matriculat a Formació Professional en el curs 2020-21 va augmentar un 28,7% respecte a cinc anys abans, i en el cas dels estudiants de Formació Professional de Grau Superior, l'increment registrat respecte al 2015-2016 es del 43,3%.²²

Però no tota la joventut inverteix a estudiar. Hi ha un altre perfil de jove que és expulsat del sistema educatiu en etapes primerenques. L'abandonament escolar prematur (completar només estudis obligatoris, o no acabar-los) segueix per sobre de la mitjana europea, tot i haver-se reduït durant els últims anys. L'Enquesta de Població Activa revela que l'abandonament educatiu primerenc el 2021 va assolir la xifra més baixa des que hi ha registres, amb un 13,3% de persones de 18 a 24 anys que no havia completat la segona etapa d'Educació Secundària (FP de Grau Mitjà, Bàsica o Batxillerat) i no seguia cap mena de formació.²³ El 2019, Espanya ocupava la primera posició de tot Europa en abandonament escolar, amb uns valors catalans lleugerament inferiors, i sent més habitual en homes joves.²⁴ Espanya també és el segon país europeu amb més població jove en situació NEET, també conegut popularment com a "NiNi" (població que no estudia, no treballa, no busca feina ni té responsabilitats familiars, tot i poder-ho fer). Si bé és cert que la taxa ha augmentat d'un 19,2% el 2019 a un 22% el 2020 entre 18 i 24 anys,²⁵ també cal destacar que la taxa de joves que estudien i, alhora, treballen (o busquen feina), s'ha duplicat en la població jove entre el període 2000-2020.²⁶ A més, en els grups de discussió s'assenyalava una altra dificultat afegida. La vinculació entre l'itinerari educatiu i les primeres experiències d'emancipació residencial de moltes persones joves té un arrelament en la dispersió territorial d'algunes titulacions superiors, sumat a les deficiències de les alternatives de mobilitat al territori.

Jo vaig acabar el batxillerat als 19, vaig repetir un any i a partir d'aquí volia estudiar una carrera fora. El que passa és que estudiar una carrera a Barcelona té un cost molt elevat i la meva família no ho podia pagar. Em van dir: Mariona, és que tu vols estudiar una carrera que és privada i, a més, viure a Barcelona no és barat. (Grup de discussió d'estatus socioeconòmic baix, 25-29 anys, província de Tarragona, 2021).

És important assenyalar que el moment etari de la superació dels estudis obligatoris coincideix amb l'edat legal per començar a treballar, i per a moltes persones, la possibilitat de continuar amb estudis superiors està determinada per la capacitat de posar en joc una sèrie de recursos familiars, o per l'entrada al món laboral i la capacitat de compaginar aquests estudis amb una feina.

Jove estudiant. @beccatapert/unsplash

ITINERARI D'EMANCIPACIÓ LABORAL

LA CRISI DEL CAPITALISME, AGREUJADA PER LA GUERRA A UCRAÏNA, HA SITUAT L'ECONOMIA ESPANYOLA AMB XIFRES D'INFLACIÓ RÈCORD I AL CAIRE D'UNA RECESSIÓ.

L'encariment de la vida, liderat per l'augment del preu de les energies i dels aliments, són conseqüències que se sumen a la situació de precarietat que ja patien la majoria de joves respecte al mercat laboral i a la situació de l'habitatge.

Davant d'aquesta situació, i com ja va passar en crisis anteriors, els recursos familiars entesos de manera extensa, juntament amb els serveis públics i altres xarxes alternatives, són els que sostenen majoritàriament les persones joves.

Els darrers anys que vaig viure a casa els pares, la situació econòmica era una mica difícil i, per tant, la meva germana i jo havíem d'aportar diners a casa.

Els pares no ens obligaven a pagar un lloguer ni a pagar factures, però ja sortia de nosaltres dir... Home, és que si no, el pas següent... Aleshores, clar, en el moment en què vaig marxar de casa, tampoc vaig notar tanta diferència perquè al final el que acabava pagant a casa els pares era menys del que pago ara, evidentment, però... no sé, sempre hi havia el coixí de... hòstia, si passés qualsevol cosa, som a casa. La casa dels pares ja estava pagada. Aleshores dius, bé, si et tallen l'aigua, si et tallen la llum, no passa res, però mentre tinguem un sostre... I ara, per exemple, aquest coixí no el tinc. (Grup de discussió d'estatus socioeconòmic mitjà-alt, 25-29 anys, Lleida, 2021).

Aquesta situació no apareix únicament amb la realitat immediata en la qual viuen les persones joves, també l'expressen en els seus plantejaments sobre el futur. En els grups de discussió s'observen diferències molt clares en la percepció del benestar, segons si les persones estan emancipades o no, i si treballen o no, sent aquelles que estan en actiu les que tenen una millor percepció sobre la seva situació econòmica i material després de l'emancipació, mentre que les no emancipades projecten una emancipació precària i en pitjor situació que dins del nucli familiar.

La dinàmica del mercat laboral juvenil en els últims 20 anys ha mostrat pocs signes de millora, i, en alguns casos, les condicions laborals entre les persones joves han empitjorat. En comparació amb el mercat laboral adult, la joventut es caracteritza per patir més ràpidament **pobresa laboral**, que és

la situació en la qual una persona és pobre, tot i estar treballant.²⁷ La joventut forma una gran part d'aquella massa treballadora pobre, i això impacta negativament en la seva capacitat d'emancipar-se.

La pobresa laboral té moltes ramificacions: altes taxes d'atur i atur crònic (que creen una acumulació de persones potencialment disposades a acceptar treball precari), altes taxes de temporalitat i parcialitat, sobrequalificació, baixos salaris, i un accés deficient a la protecció social. En tots aquests elements, la joventut té menys estabilitat laboral que les persones adultes (vegeu Taula 1).

TAULA 1. DIMENSIONS DE LA POBRESA LABORAL JUVENIL

ATUR	La taxa catalana d'atur juvenil és del 21,6% per al 2021, que contrasta amb el 9,2% en persones més grans de 29 anys. Els valors continuen per sobre de les taxes d'atur d'abans de la crisi (2005-2006). Moltes de les persones joves a l'atur (o inactives, no estudiants) han seguit trajectòries educatives curtes. Per la seva banda, Espanya comparteix amb Grècia els rècords d'atur juvenil per al 2020. Les pitjors xifres s'observen entre persones de fins a 24 anys, que assoleixen el 38,3% respecte al 16,8% de la UE. Espanya tampoc aconsegueix reduir la taxa d'atur a mesura que les persones joves van complint anys. Si en menors de 24 anys és el primer país en atur juvenil, en menors de 30 ocupa el segon lloc.
ATUR DE LLARGA DURADA	A Catalunya, la recuperació econòmica va comportar una reducció de l'atur de llarga durada fins al 2019, que en tot cas encara no ha tornat als nivells de la precrisi. L'any 2020 (5,8%) marca un nou creixement en atur de llarga durada juvenil per primer cop des del 2013, segurament a causa de la pandèmia el març del 2020. Aquest indicador va molt lligat als cicles econòmics.
TEMPORALITAT	A Catalunya, la meitat de les persones joves treballadores tenen un contracte temporal, el qual s'ha consolidat com una forma de contractació habitual (46,6%). La contractació temporal en persones de més de 29 anys és menor (14,7%). Per la seva banda, Espanya encapçala el rànquing de temporalitat de la UE, gairebé duplicant la mitjana comunitària per al 2020. La població menor de 35 anys és la més perjudicada, un 87,7% de les quals van entrar en l'ocupació durant els mesos previs a l'esclat de la COVID-19 mitjançant un contracte temporal. La temporalitat a Espanya no és només excessiva, sinó pitjor que fa més d'una dècada. El 2011 la durada mitjana d'un contracte laboral temporal era de 69 dies, el 2021 era de 54 dies.
PARCIALITAT	La parcialitat a Catalunya ha augmentat sense descans des del 10,5% del 2000 fins al 28,3% del 2019. En la població adulta, la parcialitat és menor (12,1 per al 2019). Tant l'ocupació a temps parcial (2,5 cops) com la temporalitat (3 cops) són condicions contractuals molt més habituals entre les persones joves que entre la població adulta, segons dades de 2020.
SALARIS I HORES EXTRES	El nivell d'ingressos bruts mensuals per a edats de 16-24 l'any 2018 era de 1.085 € al mes, pràcticament igual que el de l'any 2004 amb 1.051 euros, i poc més que el salari mínim interprofessional a Espanya. A més, segons l'enquesta ODESC/CNJC (2021), el 66% dels joves havien fet hores extres no pagades durant els últims 5 anys.
PROTECCIÓ SOCIAL	La taxa de cobertura (prestació per atur) arriba únicament al 18,4% de persones joves aturades, tot i que hi ha certa tendència a l'alça. Comparativament, aquesta cobertura arriba al 40,7% en població de més de 29 anys. A Espanya, menys de 4 de cada 10 persones desocupades joves tenien dret a l'atur abans de l'arribada de la COVID-19.

Fons: Informe Temps de Precarietat 2021; EPA Catalunya 2021; L'Estat de la Joventut 2019, 2020; enquesta ODESC/CNJC 2021; resum de l'Enquesta a la Joventut de Catalunya 2017.

Josefina a casa seva a Barcelona. @Pablo Tosco/Oxfam Intermon

La pobresa laboral juvenil afecta més joves amb nivells d'estudis baixos, de 16 a 19 anys, estrangers, amb discapacitat, i dones. Aquest patró es repeteix a Espanya i també, en concret, a Catalunya. La taxa d'atur entre joves que tenen com a màxim estudis obligatoris és més del doble que la de joves amb educació postobligatòria i, igualment, l'atur en el grup de joves de 16 a 19 anys és del 43%, mentre que per a persones joves de més edat (de 25 a 29 anys) se situa en el 17,1%. A més, la taxa d'atur de joves amb discapacitat havia crescut el 2017-2018 un 4,5%, mentre que la taxa general havia baixat un 7%.²⁸ D'altra banda, l'atur ha crescut més amb la pandèmia entre persones joves estrangeres (37,4%) que entre joves de nacionalitat espanyola (18%). Un jove del grup de discussió comentava sobre les persones immigrants:

Conec gent de fora que aquí els costa molt treballar, sobretot als marroquins, perquè per treballar necessiten papers, i quan tenen papers

necessiten ben bé un any de feina. I dic: jo mateix no he estat a cap lloc treballant un any, i soc d'aquí, però com a un pobre i de fora l'agafaran per treballar un any? Ho veig fatal. (Grup de discussió d'estatus socioeconòmic baix, 25-29 anys, província de Tarragona, 2021).

Les persones estrangeres pateixen discriminació institucional específica a través de les dificultats que els planteja la Llei d'Estrangeria per obtenir el permís de treball i residència, que les aboca a situacions d'exclusió laboral i social:

Sempre he treballat a Port Aventura, a diferents bars, he estat cambrer. L'últim, vaig treballar en una oficina. Clar, en cada feina, la diferència per sexe no l'he trobat enlloc. I per edat, tampoc. Ètnia, segur... Ara que m'hi fixo, a Port Aventura, de treballadors immigrants n'hi havia algun, saps? Però igual són coses que tampoc no... [...] A Port Aventura una

persona sense papers no podria treballar. (Grup de discussió d'estatus socioeconòmic baix, 25-29 anys, província de Tarragona, 2021).

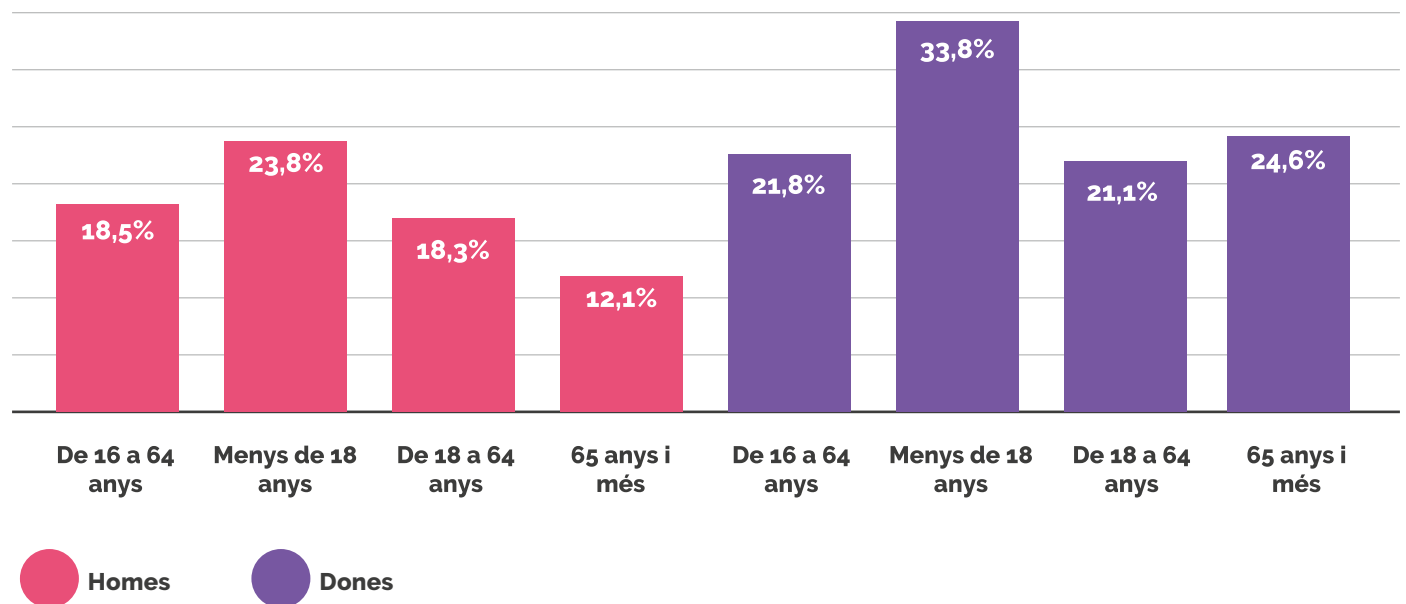
de 64 anys (vegeu gràfic 2). La situació es normalitza amb la falta d'autonomia financera, especialment des de la maternitat.³¹

Així mateix, un altre dels eixos de desigualtat és el gènere, que afecta tant la pobresa com la violència, i aquesta encara té més impacte en les dones més pobres. Ser víctima de violència de gènere és un dels factors que poden conduir a situacions de pobresa i exclusió social,²⁹ i el risc augmenta amb l'edat de les joves. Per a dades del 2008 al 2019, la probabilitat és més gran en joves de 25 a 29 anys, que de 20 a 24 anys, i en menor mesura, que de 15 a 19 anys.³⁰

Igualment, el risc de pobresa és superior per a dones que per a homes, en tots els grups d'edat, però especialment en dones menors de 18 i majors

Vaig néixer a Colòmbia, i als 15 vaig venir a Catalunya perquè la meua mare viu aquí. A partir dels 19 anys vaig començar a viure sola a Barcelona i vaig trobar feina. Ara tinc 3 fills. Em vaig mudar a Lleida per ser més a prop de la meua mare, però també perquè a Barcelona els pisos són més cars. A Lleida em costa molt trobar feina i de moment estic vivint de l'atur dels últims anys treballats i llogo una de les habitacions del pis. (Grup de discussió de persones migrades i racialitzades, Lleida, 2021).

GRÀFIC 2. TAXA DE RISC DE POBRESA PER SEXE I EDAT A CATALUNYA, 2018

Pel que fa a la distribució per edats, la taxa de risc de pobresa de les dones menors de 18 anys és la més alta amb gairebé un 34%.

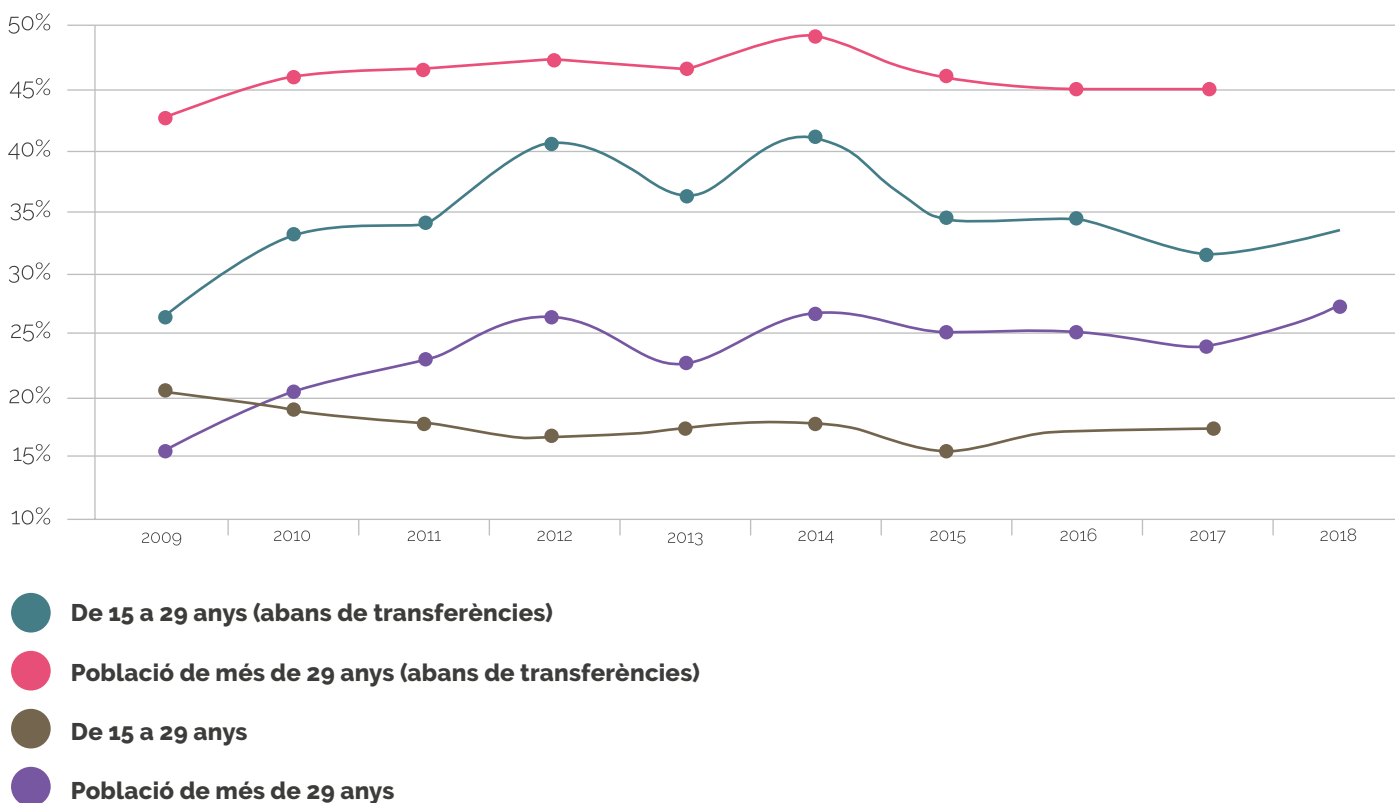
Font: Les Dones a Catalunya 2020, Observatori de la Igualtat de Gènere.

D'altra banda, és destacable que el sector serveis s'hagi convertit en una porta d'entrada i refugi laboral per a cada vegada més persones joves (l'anomenada "terciarització"), malgrat les precàries condicions laborals en alguns àmbits d'aquest sector, com ara el comerç i l'hostaleria.³² Aquest protagonisme més gran del sector serveis està lligat a la destrucció de treball juvenil en el sector de la construcció, i, en menor mesura, de la indústria.³³ També està relacionat amb el fet que l'accés a altres sectors és molt restringit, i hi ha una "llista d'espera" de personal més qualificat per a pocs llocs laborals:

Treball de cambrera des dels 17 o 18 anys. Mai no he tingut cap problema, simplement és experiència, que algú et doni l'oportunitat i a partir d'aquí comences a créixer. També estic buscant feina en un hospital veterinari, a Castelló o Barcelona, per agafar experiència. Però et demanen, com a mínim, 4 anys, depèn de l'hospital. Clar, jo fa molt poc temps [que estic] treballant com a auxiliar, no puc... Hi deu haver una llista segurament, hi haurà una persona que tindrà 6 anys d'experiència i diran: aquesta millor que aquella. (Grup de discussió d'estatus socioeconòmic baix, 25-29 anys, província de Tarragona, 2021).

El treball juvenil adopta les formes més diverses de precarietat, des de la "uberització" o fals treball autònom del servei contractat, en què l'empresa transfereix els seus costos al personal empleat, fins a la "becarització" de l'entrada laboral amb un període no pagat o mal pagat (per sota del salari mínim) de beques i pràctiques, així com el seu abús encadenat en l'àmbit laboral. Aquesta situació també es produeix en la carrera investigadora, per exemple, amb la "becarització" d'estudis de doctorat. Progressivament, la precarietat també ha penetrat en el sector públic, que tradicionalment havia estat més protegit. L'administració pública ja crea gairebé tanta ocupació temporal com l'empresa privada –26,6% versus 28,3% per al 2018, segons dades oficials. Aquestes situacions de precarietat i exclusió social ens porten a analitzar l'efectivitat de la protecció social sobre la població juvenil. Les dades mostren que les transferències de protecció social redueixen menys la pobresa en joves d'entre 15 i 29 anys que en persones adultes de més de 29 anys (vegeu Gràfic 3).³⁴

GRÀFIC 3: RISC DE POBRESA I RISC DE POBRESA ABANS DE TRANSFERÈNCIES SEGONS EL GRUP D'EDAT. POBLACIÓ DE 15 A 29 ANYS I DE MÉS DE 29 ANYS. CATALUNYA, 2009-2018. PERCENTATGE.

Font: Sistema d'indicadors sobre la joventut a Catalunya (Agència de la Joventut).

Ariadna, a la seva casa de Lleida. @Pablo Tosco/Oxfam Intermon

Una de les raons d'aquesta diferència, segons l'Observatori Català de la Joventut, podria ser l'actual model de protecció social català. Les partides que beneficiarien les persones joves, com, per exemple, les polítiques actives d'ocupació, habitatge de protecció oficial, exclusió social o família, tenen un pes residual respecte a les partides predominants de prestació per desocupació, vellesa (pensions) i malaltia. Aquestes són per naturalesa adultocèntriques, ja que estan basades i afavoreixen un perfil de persona adulta en ser un model de protecció que prioritza la protecció basant-se en la cotització prèvia. Si bé les prestacions de desocupació podrien beneficiar les persones joves, aquestes incorporen uns requisits d'accés inassolibles ja que les persones joves han cotitzat poc o gens per la seva edat.³⁵

A més, amb la recuperació econòmica, es va traslladar la responsabilitat de sortir de la pobresa a la capacitat d'accedir al mercat de treball, encara que, com s'ha observat anteriorment amb el concepte de "pobresa laboral", no sempre resol el problema perquè es pot treballar i ser pobre alhora. Segons

informes oficials, l'impacte de les prestacions sobre la reducció de la pobresa juvenil va baixar del 38,6% l'any 2013 al 19,3% l'any 2018 durant la recuperació econòmica.³⁶

L'Enquesta a la Joventut de 2017 evidenciava que hi havia un ús diferenciat de recursos públics segons el tipus de jove i itinerari seguit. Mentre que les persones joves amb trajectòries educatives curtes i vulnerabilitat laboral i material utilitzaven programes assistencials reactius com l'atur, el PIRMI o els serveis socials, les persones joves amb més estudis i poca vulnerabilitat utilitzaven programes més proactius vinculats a l'educació i la cultura, com ara beques de mobilitat estudiantil, carnet de biblioteca, o assessorament laboral i d'habitatge. El primer grup fa servir menys els recursos proactius, que són els que podrien alterar les seves trajectòries vitals, mentre que els que ja tenen trajectòries acomodades reforcen la seva posició de benestar. L'administració no solament no redueix desigualtats, sinó que les consolida.³⁷

Finalment, hi ha una discriminació social que limita l'accés i l'estabilitat laboral. Una de cada tres persones joves (29,8%) han estat objecte d'insults, burles o faltes de respecte per qüestió de gènere (15%), ètnia/origen (12,5%), orientació sexual (5,1%), i/o malaltia de llarga durada o discapacitat (1,2%).³⁸

Aquest és un tema que va sorgir en els grups de discussió de persones immigrants i racialitzades, LGTBIQ+, i de diversitat funcional. Per exemple, una de les principals vies de discriminació té lloc mitjançant els permisos de residència i de treball per a les persones immigrants, ja que són difícils de tramitar i obtenir. Això aboca la població immigrant o bé directament a l'economia informal, o bé a

feines pitjor remunerades i més precaritzades, com aquelles de difícil cobertura desestimades per la població autòctona. La dificultat i lentitud burocràtiques a l'hora d'aconseguir homologacions i convalidacions d'estudis també contribueix i impedeix la lliure competència, en condicions justes i iguals, de la població estrangera amb la població treballadora espanyola de similar qualificació.³⁹

La Caixa 1 mostra altres exemples de discriminació laboral en grups de joves LGTBIQ+ i de diversitat funcional.

CAIXA 1. DISCRIMINACIÓ LABORAL

Buscar feina m'ha costat, sobretot quan no tenia el DNI canviat. Vaig començar la transició anant al psicòleg des dels 16 anys. Vaig trigar molts anys a canviar el DNI. Com demana la llei, fins que no vaig tenir dos anys d'hormones no vaig aconseguir el canvi en el DNI... Vaig tenir una feina en què patia assetjament. No tenia el DNI canviat... els vaig dir que al meu contracte possessin els papers legals, el meu DNI, però que em tractessin per [nom sentit]. No volien. No em deixaven canviar al vestidor dels homes. I va arribar un moment que l'assetjament era tan, tan extrem, que vaig fer un intent autolític bastant greu, del qual m'han quedat seqüeles a la cama. (Grup de discussió de persones LGTBIQ+).

Jo només vaig fer fins a segon d'ESO, no podia anar a l'institut d'aquella manera... no podia... Primària és l'únic que tinc. Quan vaig anar a l'institut, et prometo que no podia, però és que et demanen molts estudis. I si has de buscar una escola especial per estudiar, busca-la i després que t'agafin... Vaig preguntar per a ajudant de cambrer. Tens això, tens allò? Però... ajudant de cambrer! Però què m'estàs dient? Què necessites, matemàtiques per a ajudant de cambrer? No. (Grup de discussió de persones amb diversitat funcional).

Les feines que ens ofereixen són les que no vol ningú, com ara mosso de magatzem, neteja, porter... Busquen persones amb discapacitat per a coses bàsiques, per què no poden formar-les també per a coses que els agradin? No és tan difícil. (Grup de discussió de persones amb diversitat funcional).

A l'hora de signar contracte, no acostumo a dir que tinc discapacitat, a menys que en els requisits demanin tenir discapacitat, aleshores ho comento. Si no, ho amago per por de patir, sentir-me tractat com que soc pitjor o que no estic a l'altura. (Grup de discussió de persones amb diversitat funcional).

Amb altres persones sordes ho parlem, en el currículum s'ha de posar... És una decisió molt personal. Jo no ho poso perquè prefereixo que em contractin per les meves capacitats. (Entrevistes a persones amb sordesa).

Que em truquen [al telèfon] i no contesto i perdo un lloc de treball? Sí, segurament em deu haver passat molts cops, mala sort per a mi. Però és que... hi ha un correu [al meu CV], però els fa molta mandra escriure [a la part contractadora]. (Entrevistes a persones amb sordesa).

ITINERARI D'EMANCIPACIÓ RESIDENCIAL

LA JOVENTUT ÉS UN MOMENT VITAL EN EL QUAL SOVINT ES BUSCA UN NOU HABITATGE, I EN AQUEST SENTIT, S'ÉS ALTAMENT SENSIBLE A LA QUALITAT DEL SEU ACCÉS.

Segons dades oficials, l'emancipació residencial s'ha complicat a causa dels alts preus de l'habitatge i el baix poder adquisitiu de la joventut. Els alts preus de l'habitatge estan causats alhora per la preeminència d'oferta privada en comparació amb l'oferta pública i social, el volum de pisos buits, i un augment de la demanda de pisos turístics o segones residències amb la qual la joventut no pot competir.⁴⁰

L'altre dia vaig tenir la reunió territorial de tècnics de Joventut. I el gran tema va ser l'emancipació. I aquí a la Bisbal no passa tant, però si te'n vas a Palafrugell cap a baix, tots els pisos són turístics. No et pots emancipar perquè són turístics. Li surt més a compte llogar-lo tres mesos durant l'estiu

que tenir una persona tot l'any. (Grup d'estatus socioeconòmic mitjà-alt, 16-24 anys, província de Girona, 2021).

Algunes mesures que s'han portat a terme per donar suport a la demanda han inclòs enfortir la capacitat de pagament, com ara, per exemple, més facilitat per accedir al crèdit bancari i més opcions de suport familiar.⁴¹ Més recentment, entitats públiques han proporcionat ajudes al lloguer juvenil. Tot i així, una aclaparadora majoria dels grups de discussió entrevistats consideraven la mesura insuficient, fins i tot contraproductent, i demanaven la regularització del sector. Aquesta resposta era comuna independentment de l'edat, la classe, el gènere, o la ubicació rural-urbana.

Les ajudes al lloguer jove] més aviat afavoreixen qui posa els lloguers, podríem dir. Perquè si en lloc de fer que els preus baixin el que fan és ajudar-te a tu a poder pagar, això no evitarà que segueixin pujant, sinó que afavorirà que els que volen cobrar aquells lloguers els puguin cobrar. En canvi, si en lloc de donar-te ajudes a tu el que fan és treure lleis que evitin que puguin apujar preus, pot ser que no faci falta que donin ajudes, i el lloguer serà molt més assequible per pagar-te'l tu de manera autònoma. (Grup de discussió d'estatus socioeconòmic baix, 16-24 anys, Lleida, 2021).

Les despeses de casa també s'haurien de regular, tot el que va dins d'un habitatge perquè, d'acord, el teu lloguer potser és superbarat, però després la llum, que és igual per a tothom, ha pujat pels núvols, i el que t'han abaixat del lloguer t'ho han apujat en llum, i estàs igual. (Grup de discussió d'estatus socioeconòmic baix, 16-24 anys, Lleida, 2021).

Que es regulin millor els preus dels lloguers. (Grup de discussió d'estatus socioeconòmic baix, 25-29 anys, província de Tarragona, 2021).

I després el tema de l'especulació, especulació en el tema dels habitatges. Tot això s'ha de regular una mica, perquè hi ha gent que fa molt negoci amb això, però, collons, és una cosa que afecta gent com nosaltres, joves que volen emancipar-se. (Grup de discussió d'estatus socioeconòmic baix, 16-24 anys, Lleida, 4, 2021).

Un límit màxim en el lloguer estaria bé, segons en quines zones. O, si més no, fixar-lo per edat o una cosa així. Com que estem parlant d'emancipació de joves, per facilitar-ho s'hauria d'establir, per exemple, que si tens menys de 35 anys no pots pagar més de, jo que sé, 800 euros al mes. (Grup de discussió d'estatus socioeconòmic mitjà-alt, 16-24 anys, província de Girona, 2021).

Habitatges Girona, Spain. @Pexels Hero/unsplash

Altres intervencions qüestionaven la lentitud de l'ajuda o que s'incompleixi la recomanació de bancs i immobiliàries respecte al fet que el lloguer no sobrepassi un terç del sou.

La llei per emancipar-se, de 250 euros, als joves. A tu, amb 18 anys, et donen una paga de 250 euros per al lloguer d'una habitació o el que sigui. Bé, d'acord, ara han posat això, però no s'aplicarà fins al gener de l'any que ve. (Grup de discussió de persones LGBTIQ+, Barcelona, 2021).

Quan te'n vas de casa no surts guanyant ja 1.200 € o 1.300 € de cop per complir aquest indicador. (Grup de discussió de persones migrants i racialitzades, Lleida, 2021).

Només alguns grups, com el de sordesa o diversitat sexual i de gènere, suggerien reduccions específiques per als seus semblants.

Les oportunitats des de la part de l'oferta d'habitatge inclouen la baixada de preus. Hi va haver una baixada progressiva de preus d'habitatge de nova oferta després de la crisi, que va arribar a mínims el 2016, però aquest va ser un període de crisi quan possiblement menys persones podien permetre's comprar. Els preus d'habitatge de nova oferta han tornat a pujar des d'aleshores⁴² i, igualment, els preus de lloguer fluctuen constantment. El 2019 i 2020, tornava a assolir els màxims històrics de la bombolla immobiliària del 2006-2010.⁴³

En el context català, el problema és especialment greu a Barcelona. El 2000, els lloguers a la capital i la seva àrea metropolitana eren semblants i la diferència amb la resta de Catalunya, mínima (gairebé 190 euros mensuals). El 2020, un lloguer a Barcelona era 170 euros més car que a la seva àrea metropolitana i 381 euros mensuals més car que a la resta de Catalunya.⁴⁴ És un problema estructural i històric, com una jove comentava en un dels grups de discussió:

El meu avi tenia un pis supervell i costava 700 euros. Quan érem petites, vam haver de marxar de Barcelona perquè va arribar un punt en què no es podia pagar el pis. Perquè si cobraves 1.000 euros i et costava 700, com vius amb 300? (Grup de discussió d'estatus socioeconòmic baix, 16-24 anys, Lleida, 2021).

Davant d'aquesta situació, la joventut ha recorregut a diferents estratègies d'emancipació residencial.

En primer lloc, cada cop recorren **més a lloguer que a compra**, per raons evidents d'accessibilitat i flexibilitat. Entre 2007 i 2017, el percentatge de persones joves propietàries es va reduir fortament. El 2017, només el 24,5% de persones de 20 a 34 anys emancipades vivien en un habitatge en propietat, quan fins a l'any 2007 el percentatge era superior al 60%.⁴⁵ La propietat, avui dia, és un privilegi, un "coixí". Com apunta una persona dels grups de discussió:

El que acabava pagant a casa els pares és menys del que pago ara, evidentment, però... sempre hi havia el coixí de... Hòstia, si passés alguna cosa, som a casa. La casa dels pares ja estava pagada. Aleshores dius, bé, si et tallen l'aigua, si et tallen la llum, no passa res mentre tinguem un sostre... I ara no tinc aquest coixí. Segueixo pagant coses, però aquest coixí... Justament ens hem comprat el pis ara, fa uns mesos, i és com... hòstia, el principal és pagar la hipoteca. Si no podem pagar la hipoteca, malament. (Grup de discussió d'estatus socioeconòmic mitjà-alt, 25-29 anys, Lleida, 2021).

Diferents vies cap a aquesta trajectòria són hipotecar-se amb el banc, hipotecar-se amb la família, que la família ajudi en la compra o hipoteca (donant diners, o prestant a interès zero), pagar un lloguer simbòlic a algun familiar o persona propera, o heretar un pis familiar en propietat. L'ajuda familiar per a l'habitatge ha estat fonamental per permetre l'emancipació residencial de persones joves, sent aquesta una realitat que es repeteix en els grups de discussió:

Jo visc sola, el que passa és que visc en una casa dels pares. Sí que els pago un lloguer, però és simbòlic. No sé si em podria permetre viure de lloguer real. (Grup de discussió d'estatus socioeconòmic mitjà-alt, 16-24 anys, província de Girona, 2021).

També estan sorgint altres vies alternatives al lloguer convencional, com poden ser les cooperatives d'habitatge de compra o lloguer, o la parceria, sigui urbana o rural. Tots aquests són projectes alternatius que proposen les persones joves davant la falta d'alternatives.⁴⁶

Però la crisi ha afectat aquesta dimensió i es va passar d'una ajuda familiar a l'habitatge del 34,9%

Jove en el seu dormitori. @joshrh19/unsplash

el 2002, el 13,6% el 2007, i el 12,2% el 2017.⁴⁷ D'altra banda, l'enquesta de l'ODESC/CNJC (2021) apunta que heretar està correlacionat amb joves d'estudis universitaris (30,22% heretaran) o postuniversitaris (52,20%), cosa que evidencia que probablement la classe social sigui un dels factors més influents.

En segon lloc, creixen altres **formes de convivència**, com compartir pis amb grups no familiars, o viure en solitari. L'emancipació en parella continua sent el model predominant d'emancipació, amb set de cada deu casos.⁴⁸ De fet, el grup de persones joves treballadores, emancipades, en parella i sense descendència és, amb molta diferència, el més allunyat de la pobresa.⁴⁹

D'altra banda, les opcions de compartir pis amb grups no familiars o viure en solitari guanyen terreny en el grup de 25 a 29 anys, que, del 2001 al 2019, va créixer gairebé 7 punts percentuals.⁵⁰ Aquesta opció creix a mesura que l'edat de la persona jove augmenta, i representava al voltant d'un 1% per al grup dels 15-19 anys, 6% per al de 20-24 anys, i 15% per al de 25-29 el 2019 i 2020.⁵¹

Aquest creixement té matisos. D'una banda, la cohabitació no familiar es veu com a transitòria. En els grups de discussió, les persones més joves no emancipades proposaven una emancipació ideal entre els 18 i 20 normalment amb companys i companys de pis. Per a persones joves més grans, i després d'haver tingut casos de convivència poc gratificants, l'ideal gira entorn d'una emancipació individual o en parella, que doni més comoditat i tranquil·litat. D'altra banda, sembla que és un fenomen urbà:

Pot semblar més fàcil per pagar el lloguer, però... potser és més difícil trobar un pis compartit, perquè és un poble. (Grup de discussió d'estatus socioeconòmic baix, 16-24 anys, Lleida, 2021).

En tercer lloc, hi ha l'opció de tornar a la llar d'origen o **allargar l'estada a la casa familiar**. Aquesta via, com s'observa en la taxa d'emancipació, és la més comuna.

Volia trobar feina a Tarragona, però no em va sortir. I vaig repartir curriculumus per aquí. Vaig tenir sort i em van agafar. I què passa, que, per estar aquí treballant, pagant-me un pis i tot quan el meu sou és mínim, perquè era mitja jornada, vaig pensar "doncs torno a casa, faig calaix (estalvio) i ja està. I, a partir d'aquí, ja començo a remuntar". (Grup de discussió d'estatus socioeconòmic baix, 25-29 anys, província de Tarragona, 2021).

Tot i així, cal matisar-ho. En alguns casos, quedar-se a la casa familiar significa col·laborar en les despeses de la casa com es faria en un pis compartit:

Els últims anys que vaig viure a casa els pares, la situació econòmica era una mica fotuda, així que la meva germana i jo havíem de posar diners a casa. Els pares no ens obligaven a pagar un lloguer ni a pagar factures, però ja sortia de nosaltres dir... Home, és que si no, el pas següent... (Grup de discussió de persones migrants i racialitzades, Lleida, 2021).

En un dels casos, un jove emancipat es feia càrrec dels pares, fins al punt que la seva família ha hagut de deixar el pis on vivia i anar-se'n a viure a casa del fill. No hem trobat estadístiques analitzant la possible extensió d'aquest fenomen.

Amb els sous baixos que tenim, si al lloguer de la meva família, hi he de sumar el meu, molts cops no pots afrontar despeses imprevistes, com ara una factura de la llum més cara del que pensaves. (Grup de discussió de persones migrants i racialitzades, Lleida, 2021).

A aquests itineraris d'emancipació, cal sumar la **discriminació residencial** afegida que alguns col·lectius de joves pateixen en independitzar-se, com, per exemple, el racisme amb persones estrangeres i racialitzades, la discriminació per identitat sexual i de gènere, o el paternalisme familiar i social cap a persones amb diversitat funcional. A l'enquesta ODESC/CNJC (2021), un 34% de joves afirmava haver patit discriminació relacionada amb el lloguer (de la persona propietària o immobiliària) per raons d'origen, d'aspecte físic, d'ingressos,

de gènere, de diversitat funcional, o d'orientació sexual. Possiblement, la pitjor situació la trobem en la població immigrant sense papers, que no poden ni formalitzar un contracte, i molt menys rebre ajudes.

Als immigrants... en no tenir papers, no els fan contractes, ni de lloguer ni de treball. Aleshores és com un bucle, saps? (Grup de discussió de persones amb diversitat funcional, Barcelona, 2021).

Jo vaig anar a una immobiliària abans que aquest, i perquè érem negres no ens van llogar el pis .../. Això també em va passar a mi perquè soc moro... Quan han sabut que em dic Mohammed [fictici] i soc moro, m'han deixat vist. Ja està. (Grup de discussió de persones migrants i racialitzades, Lleida, 2021).

Tinc diversos amics que anaven a buscar pis i el primer que volen veure és qui ets, com ets i tot això. Jo he arribat a trucar per telèfon, dir-los que vull anar a veure un pis, que hi estic interessat i tal, i de sobte em pregunten: d'on ets. I els dic: soc gambià. I de cop i volta ja no els interessava per a res. (Grup de discussió d'estatus socioeconòmic baix, 16-24 anys, Lleida, 2021).

L'any passat [2020], la meva família m'hi va ajudar, vaig trobar un pis que m'agradava, en venda, i vaig voler comprar-lo. Jo tenia uns petits estalvis i la meva família va aportar la resta, amb l'acord d'anar pagant amb una hipoteca familiar, sense interessos. En fer la compra, la meva família volia constar en les escriptures, i jo els vaig dir: no, la propietària seré jo. Soc jo la que estic pagant el pis. Que al final us tornaré aquests diners, i constareu en aquell pis. I si en algun moment vull fer alguna venda, us he de consultar. No vull aquella dependència. I en el moment d'anar a signar el contracte... era en ple coronavirus, i abans de començar la reunió parlo amb el senyor notari, li faig saber que soc una persona sorda i que per entendre'l necessito que s'abaixi la mascareta. Obrim les finestres, ens separem quatre metres si fa falta, però s'ha d'abaixar la mascareta. I, si no... Et compres una mascareta transparent i ens tornem a reunir. [O] em busco un altre notari. Sí, sí, sí, es va abaixar la mascareta i vaig informar tota la taula, érem unes 12 persones, que cada cop

que una persona parlés, s'abaixés la mascareta i es dirigís a mi. Perquè la compradora soc jo. La que posa els diners soc jo. La que té la hipoteca soc jo. I l'última responsabilitat la tinc jo. (Grup de discussió de persones amb diversitat funcional, Barcelona, 2021).

A zones universitàries quan busques pisos es nota molt la diferència de si ets una persona treballadora o estudiant. Jo no m'he trobat aquesta complicació perquè soc noia, blanca, d'aquí, i tinc pares que em poden avalar. I soc noia. Perquè vas a agències i et diuen: no, aquest propietari només vol noies perquè hi ha la idea que les noies cuiden més les coses que els nois. O tinc unes amigues que fa temps se'n van voler anar a viure juntes, són amigues, les dues treballen. I un propietari no els ho va dir directament, però va pensar: aquestes dues són lesbianes. (Grup de discussió d'estatus socioeconòmic mitjà-alt, 16-24 anys, província de Girona, 2021).

La discriminació residencial també pot passar pel simple fet de ser joves, o estudiants.

Un cop vaig dir a un senyor d'una agència: soc jove però no ximple. Em dius que han vingut a netejar el pis abans que hi entri jo, i entro al pis i està fet una merda. No l'han vingut a netejar, no m'enganyis. Això, a una parella amb fills, no els ho faran. Ho fan a una persona jove, i amarga la vida a qualsevol. (Grup de discussió d'estatus socioeconòmic mitjà-alt, 16-24 anys, província de Girona, 2021).

Jo amb l'edat sí que he notat que molts cops la gent no et pren seriosament com a jove. Si em pregunten: quina edat tens? I dic: 19. Em miren com: i tu faràs un contracte de llum? I coses així... Perquè et prenguin seriosament has de treballar una mica més. (Grup de discussió d'estatus socioeconòmic mitjà-alt, 16-24 anys, província de Girona, 2021).

Finalment, un desavantatge que pateix qualsevol persona que viu en lloguer són els costos addicionals d'accés que se sumen al preu alt del lloguer:

Quan vas a una gestoria, et diuen: dues fiances, d'acord? El mes en curs i el mes de la gestoria. Estem parlant d'una mitjana de lloguer d'uns 400 [euros], [això] si en trobes, d'acord? Ja estaries parlant de 1.600. Si la teva capacitat d'estalvi és mínima perquè acabes de sortir de casa... aleshores tens un problema. (Grup de discussió de persones migrants i racialitzades, Lleida, 2021).

Més enllà de l'accés, hi ha les **dificultats per mantenir un habitatge**. Els desallotjaments poden ser directes (abandonar un habitatge quan ja no es fa front al pagament del lloguer) i també, i de manera més invisibilitzada, indirectes, com la decisió de no renovar de la persona propietària, o una pujada inassumible del preu.⁵² No s'han trobat estadístiques oficials sobre desallotjaments invisibles o que mesurin si, en general, ha baixat la durada de lloguer mitjana en una llar. A l'enquesta d'ODESC/CNJC (2021), un 26% de joves afirmaven haver viscut un desallotjament indirecte.

En general, hi ha una precarietat residencial elevada. A l'enquesta ODESC/CNJC (2021), feta majoritàriament a persones joves emancipades universitàries, el 81% paguen més d'un 30% en lloguer i despeses en relació amb els seus ingressos, i 1 de cada 4 ha necessitat demanar suport familiar durant l'últim any per gestionar despeses bàsiques. En les pitjors circumstàncies, hi ha joves que ni tan sols poden permetre's una llar:

Quan vius al carrer, sents que has tocat el més baix possible. És molt difícil. (Grup de discussió de persones LGBTIQ+, Barcelona, 2021).

ITINERARI D'EMANCIPACIÓ PERSONAL

AQUEST ITINERARI ES REFEREIX A LA POSSIBILITAT D'UNA PERSONA JOVE DE DESENVOLUPAR LES SEVES CAPACITATS PERSONALS, SOCIALS I FAMILIARS, COM TENIR UNA BONA SALUT, UN PROJECTE DE VIDA, TEMPS LLIURE PER ASSOCIAR-SE, DIVERTIR-SE, SOCIALITZAR, O FORMAR UNA FAMÍLIA PRÒPIA SI ES DESITJA.

Aquest és un itinerari que no sol estudiar-se tant com el del treball o l'habitatge, però diu molt sobre la qualitat de l'emancipació.

Moltes de les persones joves fan referència a la fortalesa emocional. Es considera una de les principals necessitats per aconseguir emancipar-se sent jove, després de trobar una feina i un lloc on viure.

Si sobretot no tens aquella fortalesa mental, al final t'ofusques, entres en un bucle i tot et comença a anar malament i apareix la negativitat, i si no en surts, et quedes allà i, com deies, tornes al punt de partida i és com si no haguessis fet res. Potser és un malbaratament dels recursos que havies pogut preparar. (Grup de discussió de persones migrants i racialitzades, Lleida, 2021).

En aquest sentit, buscar pis sabent que és molt difícil aconseguir un preu acceptable, o un tracte

sense discriminació ja sigui per raó de classe, de color de pell o de gènere, implica haver de ser fort mentalment per perseverar en la recerca d'un espai on emancipar-se.

Truques i et diuen que hi ha llista d'espera. I, en altres ocasions, presentes tota la documentació i passen de tu. I aleshores és quan apareix la part emocional i dius: collons, que fort, o agafo les maletes i me'n vaig. Però tampoc hi ha alternatives perquè a nivell de Catalunya ja ho he mirat... Vinga, doncs descarto Lleida i miro Tarragona, però es una cosa generalitzada. Jo porto 3 anys i he anat buscant i veig que els preus no han fet més que pujar. Per moltes reformes que hi hagi per limitar el preu. És un problema. (Grup de discussió de persones migrants i racialitzades, Lleida, 2021).

David, passejant per Barcelona. @Pablo Tosco/Oxfam Intermon

La translació directa de la precarietat econòmica en l'àmbit personal suposa una complicació afegida per a moltes persones joves. És a dir, les dificultats econòmiques i materials afecten, en el dia a dia, la salut mental de la joventut.

Bé, a mi també m'afecta negativament en el sentit emocional perquè les preocupacions que tinc sobre les despeses que hi ha i a les quals no puc fer front em desgasten emocionalment perquè, al capdavall, estic amb els estudis i no m'hi puc concentrar. Quan dormo, no penso en l'endemà

per anar a classe, sinó en com aconseguir diners. Ara el meu principal objectiu és aconseguir diners per poder sobreviure el mes. I això, des del meu punt de vista, no és bo... Els problemes emocionals són un efecte dominó perquè t'afecten en els estudis, t'afecten en tot. I, emocionalment, si no estàs concentrat, no pots tirar endavant, el que fas és retrocedir. I... bé, aquesta és la meva situació... el fet de tenir aquests problemes no m'està ajudant emocionalment. (Grup de discussió d'estatus socioeconòmic mitjà-alt, 25-29 anys, Lleida, 2021).

En els grups de discussió, es verbalitzava la importància d'unes relacions socials sanes i dinàmiques pel que fa a l'afectació sobre la salut mental.

En compartir pis, perquè el lloguer és molt car, m'he adonat que el que m'agrada és conviure amb gent que no sigui la meva família. Coneixes gent constantment, perquè estàs amb amics o acaben sent amics, si tot funciona bé. La vida social és millor, i incideix tant en la salut mental com en les relacions. (Grup de discussió d'estatus socioeconòmic mitjà-alt, 25-29 anys, Lleida, 2021).

I alguns col·lectius de joves tenen una especial atenció sobre el tema de la salut mental, com passa en el cas particular de les persones LGBTIQ+.

Perquè jo he viscut tota la transició, tot el fet de ser trans, molt lligat a la meva salut mental. El fet de ser trans requereix un temps que no necessàriament et donen, és un temps de més que necessites, si el tens, per coneixet, descobrir-te, és tota una energia mental... Jo notava, d'alguna manera, que havia de sentir-me millor amb mi mateixa, intentar buscar feina..., però no, primer he de conèixer tot això que està passant amb el gènere, què està passant per aquí. Va ser la primera vegada que vaig tenir una sensació de futur. Sentia que per a mi ser trans era..., implicava un futur, voler ser una cosa..., tenir cura d'un mateix. El sol fet de llevar-te al matí i prendre hormones o el que sigui era com fer una inversió de futur, cosa que sempre se m'havia fet molt estranya. (Grup de discussió de persones LGBTIQ+, Barcelona, 2021).

Durant els últims anys, hi ha alguns indicadors que apunten a la millora de les condicions de salut de les persones joves. Per exemple, es consumeix menys tabac i es fa més activitat física. Baixen la taxa d'embarassos adolescents (de 14 a 17 anys) i d'interrupcions voluntàries de l'embaràs (de 15 a 19 anys). La taxa de mortalitat juvenil ha disminuït entre el 2000 i el 2017, en gran part per la baixada radical de morts per accidents de trànsit (de 22,8 a 4,1 per cada 100.000 joves del 2000 al 2018). Aquesta era la primera causa de mort entre el col·lectiu jove, especialment entre homes joves, i a zones rurals on s'utilitza més el cotxe.⁵³

La taxa de suïcidi juvenil també s'ha reduït més de la meitat en dues dècades (de 6 a 2,4 casos per 100.000

joves entre el 2000 i el 2018), però va experimentar repunts durant els anys de crisi econòmica (2012-2015) i el 2019 (3,8 casos).⁵⁴ Segons els informes sobre l'estat de la joventut a Catalunya, el suïcidi i els accidents de trànsit acostumen a ser fenòmens més masculins que femenins i més rurals que urbans. Des del 2019, el suïcidi s'ha convertit en la primera causa de mort no natural entre la gent jove a Espanya ⁵⁵ i a Catalunya.⁵⁶ Aquestes dades exclouen els intents de suïcidi, que són més nombrosos.⁵⁷

Igual de preocupant és la baixa atenció socio sanitària (i especialitzada en suïcidi infantojuvenil) per fer-hi front, amb accentuades desigualtats territorials.⁵⁸ La ràtio espanyola de personal especialitzat en psicologia és tres cops menor que l'europea, 5 versus 18 professionals de la psicologia per cada 100.000 habitants. A Catalunya és una mica superior, amb una ràtio de 9, però continua sent la meitat que l'europea.⁵⁹ A l'enquesta ODESC/CNJC (2021), el 19% de joves van manifestar haver necessitat una consulta, però no van poder costejar-la.

Les causes del suïcidi són múltiples, i inclouen tenir trastorns de personalitat, altes càrregues d'estrès emocional, o patir assetjament escolar.⁶⁰ Igual que els accidents, té més incidència en homes joves i en zones rurals.⁶¹ Encara que no hi ha estadístiques sobre la relació directa entre precarietat, emancipació, i salut mental i suïcidi, sí que podem afirmar que l'emancipació s'ha convertit en una etapa que genera un alt estrès laboral i vital, i, en moltes ocasions, baixes expectatives vitals. Al mateix temps això pot comportar ansietat o depressió, condició que està estretament lligada a autolesions, intents de suïcidi, o suïcidi.⁶²

En el sentit invers, una salut mental deficient afecta la capacitat de fer front als altres itineraris d'emancipació, com l'educatiu o laboral.

Les preocupacions que tinc sobre les despeses a les quals no puc fer front a mi em desgasten emocionalment perquè, al capdavall, estic amb els estudis i no em puc concentrar. Quan dormo, no penso en el dia de demà sobre anar a classe sinó en com aconseguir diners. El meu principal objectiu ara és aconseguir diners per poder sobreviure el mes. I això no és bo... Els problemes emocionals són un efecte dominó perquè t'afecten en els estudis, t'afecten en tot. I, emocionalment, si no estàs concentrat, no pots tirar endavant, el que fas és retrocedir. (Grup de discussió d'estatus socioeconòmic mitjà-alt, 25-29 anys, Lleida, 2021).

Jove dormint. @luxgraves/unsplash

Per grups, hi ha molta més satisfacció vital entre el grup juvenil ocupat, vivint en parella, i amb descendència, i menys en el grup de persones joves treballadores no emancipades. Per tant, sembla que la compleció de l'emancipació estimula el benestar subjectiu.⁶³ Segons les estadístiques, el percentatge de depressió jove ha disminuït en l'última dècada: d'un 11,8% el 2011 a un 3,4% el 2019 –un nivell inferior a la depressió adulta (8,1%). La depressió afecta més les dones joves (5,6% el 2019, quatre cops més que els homes joves).⁶⁴ D'altra banda, les persones joves entrevistades relacionen l'emancipació amb una sensació de llibertat, amb una certa "emancipació emocional", malgrat tenir unes condicions objectives de benestar pitjors que quan vivien a la llar parental.

D'una banda, hem perdut el coixí [casa parental], i d'una altra dius, hòstia, tot això és meu i puc fer el que vull. A casa els pares, per exemple, si volia tirar una paret no podia. Ara, aquí, si la vull tirar..., bé, cal mirar algunes coses, però..., clar, jo ho veig igual. Casa els pares, uns pros, uns contres; la casa d'ara uns pros, uns contres, però més o menys... (Grup de discussió de persones migrants i racialitzades, Lleida, 2021).

També parlen de cert sentiment incòmode de sentir-se mantinguda/mantingut:

Sempre m'ha sabut greu demanar diners. O sentir-me com a mantinguda. I ara amb això de l'habitació al pis, perquè no estic treballant ni res, ja és una despesa més, i no és una despesa petita tampoc, em fa sentir una mica malament, amb una mica de remordiments, no ho sé. (Grup de discussió d'estatus socioeconòmic baix, 16-24 anys, Lleida, 2021).

Abans anava al súper i si gastava més de 20 euros trucava a la mare i l'hi deia. I la meva mare contestava "però no fa falta que em truquis per dir-me això", però és que em sabia greu. I és quan vaig decidir treballar a l'estiu... I així no he de demanar diners a ningú i no em sento malament. (Grup de discussió d'estatus socioeconòmic baix, 16-24 anys, Lleida, 2021).

D'altra banda, tot i haver marxat de casa, la família representa la "protecció social" si passa alguna cosa. I quan la família no pot adoptar aquell rol, i davant la falta de mesures per part dels governs, es nota un sentiment d'inseguretat creixent.

Jo sé que, si en algun moment no pogués pagar, la família em podria ajudar. I això és una cosa que no deu tenir tothom. Així que tinc molta sort de tenir-ho perquè visc amb la tranquil·litat que si un dia em falta feina o se m'acaben els estalvis o el que sigui, sé que em podran ajudar o que podria tornar a casa. I, clar, vius amb més tranquil·litat. (Grup de discussió estatus socioeconòmic mitjà-alt, 16-24 anys, província de Girona, 2021).

I quan s'acabi aquest coixí? Merda. Aquí ja em poso negativa. En el meu cas, la situació dels meus pares tampoc no ha millorat gaire, i a mi em sap greu demanar-los diners o ajuda. "Si és necessari qualsevol cosa ens ho dius", em diuen els pares, però em sap greu que s'hagin d'estar de coses per donar-m'ho a mi, i que estiguin pitjor que jo. I això, mentalment, mata. (Grup de discussió estatus socioeconòmic mitjà-alt, 25-29 anys, Lleida, 2021).

Un altre aspecte significatiu de l'itinerari personal, més enllà de la salut, són el fet de casar-se i tenir descendència. Aquest és potser un dels aspectes que més ha canviat generacionalment i com a conseqüència de factors socioeconòmics i culturals, amb un descens i postergació molt pronunciats. Ja és més habitual que tinguin lloc després de la trentena que no abans, cosa que també provoca que tots dos es redueixin de manera intensa.⁶⁵ Com comenta aquesta jove de 27 anys:

Una gran part dels nostres pares se'n van anar a viure (fora) quan es van casar... Mai no van compartir pis. Crec que és molt important aquesta pregunta perquè al final jo, per exemple, no m'imagino la situació que van tenir els meus pares quan se'n van anar de casa. És que ja arribo tard, tant en la vida laboral, la vida social, en tot. No dic que sigui... És a dir, és pitjor en la part econòmica, la nostra, però pot ser millor en la part més humana i social, no? (Grup de discussió estatus socioeconòmic mitjà-alt, 25-29 anys, Lleida, 2021).

L'emancipació tardana, l'atur juvenil o la temporalitat en els contractes mostren una correlació amb la taxa de fecunditat.⁶⁶ Es triga a reunir les condicions que es creuen necessàries per poder tenir un/a fill/a, i quan s'hi arriba, ja s'és gran. De fet, les dones tenen menys fills dels que volen des de 1999.⁶⁷

En conclusió, si bé el matrimoni i el fet de tenir filles/fills eren abans dos indicadors clau en la sortida de l'etapa juvenil, avui dia han perdut força com a factors definitoris. A més, s'ha perdut la progressió tradicional en què casar-se precedia tenir fills/es. Aquests dos fenòmens ja no van necessàriament junts. El 2020, més de la meitat de naixements amb mares de 15 a 29 anys eren de dones no casades (56,9%).⁶⁸

Un tercer aspecte de l'emancipació personal és el de la **participació social, política i cultural**. Hi ha alguna correlació entre trajectòries d'emancipació i participació cultural i sociopolítica? Segons dades dels informes de l'estat de la joventut, es continua participant públicament malgrat la situació laboral, encara que es fa d'una manera diferent del passat, com veurem a continuació.

Abans de la crisi econòmica, la meitat dels joves es declaraven satisfetes/satisfets amb la democràcia. Aquest indicador va caure en picat entre el 2008 i el 2014, els anys més durs de la crisi i d'un replantejament del sistema institucional i de partits. El 2014, rècord històric negatiu, només l'11,8% de joves es declaraven satisfetes/satisfets, valor que ha augmentat lleugerament durant els últims anys sense arribar al 20% el 2019. Això contrasta amb l'interès per la política, que mai s'ha perdut i s'ha mantingut en valors constants des del 2005 fins al 2019, amb xifres al voltant del 50% dels joves.⁶⁹

D'altra banda, el 28,5% de persones joves estan associades en iguals condicions que la resta de la població. És la participació en partits polítics i sindicats la que ha baixat (3,7%), fins i tot si són noves organitzacions polítiques (13%). En aquests dos indicadors, les persones adultes tenen nivells de participació més alts. Aquesta situació s'inverteix en altres formes de participació, on existeix una implicació juvenil més gran, com l'associacionisme (28,5%), i amb gran diferència, actes de protesta com ara peticions o manifestacions (78,8%), i el consum polític (boicotejar algun producte per raó política o comprar productes de comerç just), amb un 52%, cosa que suposa 11 punts més que la població adulta (dades totes preses en el període 2011-2018).⁷⁰

En conclusió, les persones joves sí que tenen interès i participen en la vida pública. No és necessàriament que la joventut hi participi menys, sinó que hi participa diferent, i això, malgrat les dificultats viscudes en altres itineraris d'emancipació com el laboral o residencial. Tot i així, la participació és

Dona llatinoamericana. @deneriow/unsplash

més alta en estudiants i joves amb estudis superiors que en persones joves aturades o inactives, i sense estudis superiors; i entre els que ja tenen autonomia i sense filles/fills.⁷¹

Respecte al consum cultural, la joventut a Catalunya torna a diferir del de les persones adultes. Les persones joves llegeixen menys (diaris, i en general) respecte a la població de més de 29 anys, van menys a exposicions i espectacles d'arts escèniques, però freqüenten més cine i concerts, i consumeixen més continguts audiovisuals (tele i plataformes digitals). El 2018, més de la meitat de joves (51,4%) participaven en alguna entitat cultural (teatre amateur, cineclub, club de lectura, tocar un instrument, grups de contingut cultural en xarxes socials, organització de festes populars).⁷²

Malgrat la precarietat laboral i residencial viscuda pel col·lectiu jove, aquests es preocupen per crear una societat més participativa, més enllà dels beneficis materials individuals. L'indicador de valors postmaterialistes (que marca la importància donada a protegir la llibertat d'expressió o augmentar la participació ciutadana en les decisions de govern) ha augmentat sobre els valors materialistes durant tot el període estudiat (2000-2019), inclosos els anys de la crisi. Amb un màxim el 2018 (83%) i una relativa baixada el 2019 (73,2%), l'indicador continua sent superior al de la població adulta (67,8%).⁷³

DISCUSSIÓ:
ANÀLISI
COMPARADA
DELS QUATRE
ITINERARIS

EL MODEL CLÀSSIC
D'EMANCIPACIÓ EN EL QUAL
S'ESTUDIAVA, ES TROBAVA
FEINA FIXA, S'ARRIBAVA
AL MATRIMONI I A LA
CASA PRÒPIA, I ES TENIA
DESCENDÈNCIA, SEMBLA
HAVER PERDUT PES. COM
APUNTA PAU SERRACANT
EN EL SEU MODEL DE
TRANSICIONS JUVENILS,⁷⁴
EXISTIA UNA "LINEALITAT" O
ORDRE CLAR.

Avui dia, els itineraris s'han diversificat, i han deixat de ser linears (educació > feina > casa > família). Com apunta aquesta entrevistada:

Els meus pares es van casar amb 28 anys, jo els he passat, i bé... és que jo no soc com la meva mare. És a dir, comparar-me... no m'agrada, en aquell sentit. Ells van tenir la seva vida, a la seva manera, perquè també eren persones diferents, temps diferents, saps? [...] Els nostres pares tenien una feina, i era fixa i per a tota la vida. Ara tenir un contracte indefinit tampoc et garanteix res. Socialment també han canviat molt les percepcions. Aleshores en el meu cas ja no puc...

Bé, ja no ho estic fent igual, però no podria fer-ho igual perquè tot ha canviat. (Grup de discussió d'estatus socioeconòmic mitjà-alt, 25-29 anys, Lleida, 2021).

Com mostren les estadístiques, l'itinerari educatiu s'ha estès, i és possiblement l'itinerari que millor alternativa genera per a una majoria de joves, sempre que puguin posar en joc recursos econòmics suficients. A partir d'allà, comença la incertesa d'accés i entrada en la feina i l'habitatge. L'itinerari personal s'ha diversificat dràsticament més enllà de l'antic tàndem "matrimoni-filles/fills", i quan se segueix aquest patró, es fa a una edat més tardana.

Foto detall habitatge. @pthienphu/unsplash

Davant la impossibilitat d'accés a l'habitatge, s'han desenvolupat altres formes de convivència, com viure amb amistats, amb persones desconegudes o sols.

D'altra banda, la repetibilitat, i la "reversibilitat" en el model de Serracant, és observable en múltiples situacions d'aquest informe –la tornada a la casa parental després d'estudiar; la tornada als estudis per optar a més perfils de treball; la pèrdua de casa per desallotjament directe o indirecte i la recerca d'una de nova; la migració; l'augment

de separacions, divorcis, noves parelles, noves famílies pròpies, o noves solteries. Són cicles que es repeteixen o es reverteixen, però que han deixat de ser "d'un sol ús".

En les anteriors seccions, hem observat diferents estratègies que les persones joves adopten en el seu camí cap a l'emancipació. En resumim la seva varietat a la Taula 2.

TAULA 2. ESTRATÈGIES D'EMANCIPACIÓ, SEGONS ITINERARI

EDUCACIÓ	<ul style="list-style-type: none"> Seguir estudiant (un nivell superior, o una àrea diferent) Estudiar i treballar (o buscar feina) al mateix temps
FEINA	<ul style="list-style-type: none"> Acceptar feines precàries i/o no relacionades amb els seus estudis Resignar-se a unes condicions laborals abusives Emigrar a una gran ciutat, p.ex. Barcelona Emigrar a països amb més i millor oferta laboral
HABITATGE	<ul style="list-style-type: none"> Llogar en lloc de comprar Compartir habitatge (amb amistats, parella o persones desconegudes) Quedar-se o tornar a la casa parental per "estalviar" Heretar habitatge Hipotecar-se Ocupar
PERSONAL	<ul style="list-style-type: none"> Més varietat en la cohabitació (més enllà de casar-se) Parentalitat/maternalitat tardana o inexistent

Font: elaboració pròpia

Un fenomen destacable és el desdibuixament entre el final de l'itinerari educatiu i l'inici del laboral. Per exemple, certs sectors assumeixen que unes pràctiques laborals poden no ser pagades, o poden ser mal pagades, perquè es veuen com a extensió de l'educació més que com a feina i, per tant, les barreres entre els dos itineraris es perverteixen. El nou "Estatut del Becari" reforça la premissa que les pràctiques s'han d'iniciar durant la formació reglada, i tant aquestes (convenis de pràctiques) com qualsevol pràctica posteducativa (contracte de pràctiques) han de ser remunerades, com a mínim, amb el salari mínim interprofessional –cosa que no s'ha acomplert a la pràctica.⁷⁵

El creixement de la diversificació en els itineraris també sembla crear contradiccions entre els mateixos itineraris, de manera que ja no és que no es produeixi linealitat, o no-linealitat, sinó que estan en clara contraposició. En el cas de la sobrequalificació, pot ser que la persona amb més nivell educatiu s'aconsegueixi situar primera/primer en la cursa cap a un treball menys qualificat. Però, en altres ocasions, aquesta mateixa persona queda exclosa de certes feines que poden ser, en un moment determinat, les úniques disponibles, per estar sobrequalificat. Hi ha una altra incompatibilitat òbvia entre la precarietat laboral i residencial, i la capacitat econòmica de tenir (més) descendència. O entre treballar moltes hores, o en horaris canviants, i tenir temps per a la família, per associar-se, o el temps d'oci. O entre no tenir temps per completar tots els itineraris dins del marc de la "joventut" o fins i tot del marc "reproductiu", sobretot per a les dones, amb un rellotge biològic més limitat.

Davant d'aquesta situació, el pes de les polítiques públiques juvenils continua sent insuficient. Les solucions necessiten ser ambicioses i estructurals, i cobrir els quatre itineraris estudiats, que inclouen educació, feina, estrangeria, protecció social (contributives i no contributives), habitatge, salut mental, i corresponsabilitat i cures. Per acabar, la llista següent mostra propostes concretes, moltes d'elles suggerides en els grups de discussió de joves:

- Valorar l'educació de cicles formatius.
- Proporcionar més beques en estudis postobligatoris no superiors, que és on existeix un gran abandonament educatiu.

- Assegurar millors salaris.
- Assegurar l'aplicació de l'estatut becarí.
- Augmentar, en tots els sectors, les contractacions indefinides i el salari mínim interprofessional. Més habitatge públic, hipoteques "joves", control dels preus d'habitatge i de la llum.
- Més inspeccions de treball a les agències immobiliàries.
- Més recursos per a la salut mental infantojuvenil, especialment per a la prevenció del suïcidi.
- Més polítiques de protecció social no contributives, que beneficiïn la joventut, especialment aquells grups més necessitats (aturades/aturats de llarga durada, joves NEET, joves en situació de pobresa).

Vegem algunes demandes amb més deteniment. Una en la qual els grups coincideixen més és en la de donar més suport al sector de professionals autònoms, ja que, segons els grups de discussió, moltes persones joves comencen el seu trajecte laboral així.

Bé, jo he estudiat arquitectura i tot el que trobava implicava que m'havia de fer autònoma, no? I bé, m'hi vaig fer. Pagar autònoms i pagar lloguer no m'ho podia permetre, i vaig haver de tornar. (Grup de discussió d'estatus socioeconòmic mitjà-alt, 25-29 anys, Lleida, 2021).

Hi ha una mena d'edifici on el que fan és donar ajudes a autònoms, a gent que té un projecte, i paguen la meitat del lloguer o així. Jo crec que fer una cosa així a un nivell més global, a Tortosa, o les rodalies, aniria bé. Crec que de moment només ho han fet a Roquetes. (Grup de discussió d'estatus socioeconòmic baix, 25-29 anys, província de Tarragona, 2021).

El Consell Comarcal dona a les persones joves assessorament per si et vols fer autònoma/autònom i t'ensenyen a fer un pla de màrqueting i tot això, i t'expliquen... si has de fer una factura... (Grup de discussió d'estatus socioeconòmic mitjà-alt, 16-24 anys, província de Girona, 2021).

PD'altra banda, la garantia juvenil i altres ajudes reben crítiques per ser poc universalistes (qualsevol

Jove, cambrer. @carolinejattwood/unsplash

jove hi podria accedir) i per ser difícils d'aconseguir i incompatibles amb tenir una feina.

Jo la vaig demanar, me la van donar i la vaig haver de tornar... En aquell moment estava contractada com a assalariada. Només eren quatre hores a la setmana, però, clar, pel fet de tenir aquell contracte ja m'ho impedia. (Grup de discussió d'estatus socioeconòmic baix, 25-29 anys, província de Tarragona, 2021).

Diuen que si tens menys de 30 anys comptes amb ajudes per al lloguer, clar, però és supervague. La meva parella i jo pensàvem que com que teníem menys de 30 i treballàvem podríem accedir a una ajuda, però després aquesta ajuda és si vens d'una situació molt concreta... O truques a l'ajuntament, "perdona, per demanar aquesta ajuda?", "has de

trucar a aquest departament o anar a tal lloc". Hi vas i preguntes, i et diuen "no, això només es pot fer en línia". I el web de l'ajuntament de Lleida o de la Generalitat és una merda, tens problemes per a tot. (Grup de discussió d'estatus socioeconòmic mitjà-alt, 25-29 anys, Lleida, 2021).

Sembla que, a més de la regulació dels lloguers i ajudes a les persones autònomes, els grups de discussió demanaven mesures com bonificar empreses o donar suport a la mobilitat de qui treballa.

LLes empreses tenen una quota de dones en plantilla i les bonifica. És a dir, si jo soc dona i estic a l'atur, tinc unes bonificacions. Doncs recorren a bonificacions (per contractar joves), perquè

al final és l'únic idioma que coneixen. (Grup de discussió d'estatus socioeconòmic mitjà-alt, 25-29 anys, Lleida, 2021).

(Grup de discussió d'estatus socioeconòmic baix, 25-29 anys, província de Tarragona, 2021).

Jo entenc que no pots tenir una facultat a cada poble o ciutat, però si ets de Tortosa, i vols estudiar veterinària o odontologia i només es fa a Barcelona... No sé si hi podria haver un altre sistema més d'ajudes. Perquè ara tenim un sistema (d'ajudes) per classe social, d'acord. Però no és el mateix facilitar l'accés a... És que, hòstia, tenim veterinaris que són de Tortosa, de Vielha, de Girona, i només poden anar a Barcelona. A aquesta gent se li ha de facilitar l'accés allà.

Finalment, hi va haver unanimitat en els grups de discussió en la necessitat de treballar l'"emancipació" com a matèria docent durant el període de l'ESO, i estudiar aspectes pràctics que sorgiran en el procés d'emancipació, com emplenar un formulari de la declaració de la renda, o saber llegir una hipoteca o una nòmina (vegeu Taula 3).

TAULA 3. EMANCIPACIÓ COM A MATERIAL DOCENT A L'ESO

Quan feia l'ESO tenia assignatures que eren una porqueria. Jo vaig fer ètica i ciutadania, i recordo que em deien: per on passa la gent (pel carrer)? I jo... però pot ser veritat? Soc a tercer de l'ESO i m'estàs preguntant això? Que soc de poble, però que no hi ha pas zebra al meu poble? Que m'és igual, m'entens? (rialles). Explica'm alguna cosa útil a la vida. Després vas a demanar una hipoteca, i et presenten un feix de papers així i has de signar. I dius: "D'acord, però què és això? No, llegeix. I tot lletra petita i lletra gran, paraules que no havia sentit en ma vida. I és com... hòstia, i ara què faig? Trucar a la meva mare (rialles). Aleshores, si no tens algú que treballa en un banc, o hagi estudiat dret, o t'ho pugui explicar... Si hagués estat sola, pot ser que m'hagués fet enrere per comprar-me el pis. (Grup de discussió d'estatus socioeconòmic mitjà-alt, 25-29 anys, Lleida, 2021).

Què és una moció de censura? Això ho expliques a un nen i no saps què és. Perquè, clar, com hem de criticar els polítics si no sabem quins moviments estan fent? (Grup de discussió d'estatus socioeconòmic mitjà-alt, 25-29 anys, Lleida, 2021).

Es podrien fer xerrades o coses a l'institut. Per començar a conscienciar la gent que... t'hauràs de guanyar la vida algun dia. (Grup de discussió d'estatus socioeconòmic baix, 25-29 anys, província de Tarragona, 2021).

Hi coincideixo... Quan tens 16 anys, i et diuen quin batxillerat vols estudiar, també et comencen a dir: estàs a punt de fer 18 anys, la teva família t'està mantenint tota la vida, i tu també has de formar una família i emancipar-te i anar-te'n a viure sola/sol algun dia. Com t'ho plantejges? Així te'n vas fent la idea, això et va quedant al cap i, aleshores, t'ho facilita. (Grup de discussió d'estatus socioeconòmic baix, 25-29 anys, província de Tarragona, 2021).

Jo diria educació financera. Que els joves aprenguin a manejar els diners. Que siguin conscients que hauran de pagar uns impostos, que hauran de declarar la renda. Perquè, clar, amb 18 anys et peguen hòsties a la boca. (Grup de discussió d'estatus socioeconòmic baix, 16-24 anys, Lleida, 2021).

Que ja s'afegis (aspectes de) inserció laboral a l'ESO, coses més de la vida, del que et trobaràs en el futur. (Grup de discussió d'estatus socioeconòmic baix, 16-24 anys, Lleida, 2021).

CONCLUSIONS

LES DESIGUALTATS INTERGENERACIONALS SÓN UNES DE LES MÉS INVISIBLES I DESATESES DELS NOSTRES TEMPS. NO EN VA, DIFERENTS INVESTIGADORS PARLEN D'UN NOU "PROLETARIAT" FORMAT PER LA JOVENTUT DEL SEGLE XXI DEL SUD I EST D'EUROPA.⁷⁶

La urgència social mostrada per la majoria dels indicadors estudiats així ho confirma: les baixes taxes d'emancipació i natalitat (desitjada), les altes taxes d'atur, temporalitat i parcialitat, els baixos salaris, i una protecció social basada en el perfil adult i contributiu que deixa fora la joventut.

Qui s'emancipa més aviat, i qui ho fa en millors condicions? Aquestes són dues preguntes molt diferents. El perfil que s'emancipa més tard és el de més curta edat, que encara estudia, i que té coixí familiar. Els homes joves també s'emancipen més tard que les dones joves. A partir d'aquí, emancipar-se no vol dir fer-ho de manera digna o segura. La joventut migrant i la d'estatus socioeconòmic baix pot ser que s'emancipi abans que la mitjana per

necessitat, però ho fan amb un major risc de pobresa i exclusió social.⁷⁷ En altres paraules, no emancipar-se funciona com una protecció social familiar a falta d'una protecció social institucional més gran, però emancipar-se no és sinònim d'estabilitat o riquesa.

Les dues desigualtats que més afecten una emancipació insegura són el lloc de naixement i l'origen social. Aquestes, alhora, afecten un menor nivell educatiu assolit, que, segons estudis oficials, és molt més influent en una vida inestable de les persones joves que la discontinuïtat laboral. Un tercer factor és el gènere –les dones joves continuen en desigualtat respecte als homes joves malgrat les seves millors trajectòries educatives. A això s'hi sumen dificultats afegides si són persones

racialitzades, o amb diversitat funcional o LGTBIQ+. L'emancipació és interseccional, on les desigualtats se sumen i acumulen.⁷⁸

D'altra banda, la població jove aturada o inactiva és més vulnerable que la jove estudiant no emancipada.

El grup de persones joves emancipades que estan aturades o inactives és el de més pobresa, i l'únic en què la nacionalitat estrangera supera l'espanyola estadísticament. Respecte a les persones joves d'estatus socioeconòmic baix, són les que tenen més probabilitat de vulnerabilitat. Són majoria entre els grups de persones joves aturades o inactives, estiguin emancipades o no, i majoria entre el perfil ocupat i no emancipat. Comparativament, les descendents de les classes més privilegiades són majoria en el perfil emancipat i estudiant, i en el perfil ocupat, emancipat i sense parella, situacions ambdues de relatiu privilegi.⁷⁹
Això mostra la importància que encara té la família com a protectora social en el nostre context.

La precarietat juvenil no és només laboral o residencial, sinó generalitzada. La trobem en els estudis, en la protecció social, en la salut mental, o en la formació d'una família. Encara que l'ocupació i l'habitatge són factors clau en les trajectòries d'emancipació, els factors –i, per tant, les solucions– que afecten la desigualtat juvenil i la capacitat d'emancipar-se són més amplis.

Quines polítiques públiques seria necessari prioritzar per promoure una millor emancipació juvenil? L'Enquesta a la Joventut de 2007 notava que hi havia un ús diferenciat de recursos públics segons el tipus de jove i itinerari seguit. Mentre que les persones joves amb trajectòries educatives curtes i vulnerabilitat laboral i material utilitzaven programes assistencials reactius com l'atur, el PIRMI o els serveis socials, les persones joves amb més estudis i poca vulnerabilitat utilitzaven programes més proactius vinculats a l'educació i la cultura, com ara beques de mobilitat estudiantil, carnet de biblioteca, o assessorament laboral i d'habitatge. L'Enquesta de 2017 corrobora aquesta situació. El primer grup usa molt menys els recursos proactius, que són els que podrien alterar les seves trajectòries vitals, mentre que els que ja tenen trajectòries acomodades reforcen la seva posició de benestar. L'administració no solament no redueix desigualtats, sinó que les consolida. En resum, **és important promoure polítiques públiques d'emancipació juvenil.** Aquestes no solament ajuden la joventut sinó les generacions futures, ja que la natalitat depèn en gran mesura de

la joventut. A països referents en el desplegament de polítiques juvenils a Europa, les polítiques de promoció de l'emancipació juvenil, juntament amb altres mesures de corresponsabilitat i igualtat de gènere, funcionen millor que polítiques explícitament pronatalistes com els anomenats "xecs nadó".⁸⁰

Evidentment, també cal lluitar contra els estereotips adultocèntrics que identifiquen la joventut negativament ("acomodats", "generació perduda", etc.) i hipotecada a futur ("ja tindràs una bona feina, encara ets jove"). Les persones joves demostren ser actives i compromeses, malgrat el context socioeconòmic actual, i el mínim que es pot fer quan ens hi referim és ser fidels a la realitat de les dades, i dels drets que tenen.

ANNEXOS

Foto detall jove. @socialincome/unsplash

ANNEX 1. DETALLS METODOLÒGICS

ENQUESTA

Feta per Internet, sense mostatge aleatori.

Rang d'edat: 16 i 30 anys.

583 respostes registrades, 409 vàlides.

Respostes: gènere femení (60,9%), persones no binàries (2,9%). Nascudes a l'Estat espanyol (91,4%). Amb estudis universitaris (30,6%) i postuniversitaris (35,9%).

GRUPS DE DISCUSSIÓ

Grups generalistes comparats. Aquests quatre grups ens van permetre comparar desigualtats en grups de joves per classe social, gènere i edat.

- Grup d'estatus socioeconòmic mitjà-alt, noies i nois, 16-24 anys, província de Girona.
- Grup d'estatus socioeconòmic baix, noies i nois, 16-24 anys, Lleida.
- Grup d'estatus socioeconòmic mitjà-alt, noies i nois, 25-29 anys, Lleida.
- Grup d'estatus socioeconòmic baix, noies i nois, 25-29 anys, província de Tarragona.

Grups temàtics. Aquests quatre grups eren mixtos pel que fa a classe social, edat i gènere, però els unien experiències de desigualtat basades en la ubicació, discapacitat, origen, racialització, orientació sexual i identitat de gènere.

- Grup de persones que viuen a grans urbs (Barcelona). Les grans urbs atrauen una població jove rural a la recerca d'oportunitats tant educatives com laborals que no troben als seus llocs d'origen. Les dificultats afegides de lloguer/habitatge de les grans urbs, així com l'exode rural-urbà, seran el focus d'aquest grup de discussió.
- Grup de persones LGBTIQ+ (Barcelona). Aquest grup es planteja des de la representativitat en els diferents perfils LGBTIQ+, i en especial d'aquells que puguin patir discriminació i rebuig a l'hora d'emancipar-se o trobar casa, com les persones transsexuals.
- Grup de persones amb diversitat funcional (Barcelona). Perfils de diversitat tant física com psíquica, per exemple, persones amb diversitat visual o auditiva, en cadira de rodes, amb complicacions psíquiques greus, etc., poden tenir una especial dificultat per emancipar-se.
- Grup de persones migrants i racialitzades (Lleida). El racisme serà el focus d'aquest grup de discussió, que inclourà una representació de persones socialment racialitzades, tant persones joves racialitzades nascudes a Catalunya com persones immigrants que acaben d'arribar.

FUENTES

1. Morales, B. y Van Hemelryck, T. (2022). Inclusión laboral de las personas jóvenes en ALC en tiempos de crisis. CEPAL y Ford Foundation, pág. 7. Disponible en: https://repositorio.cepal.org/bitstream/handle/11362/47893/1/S2200189_es.pdf
Eurostat. Youth overview. Disponible en: <https://bit.ly/3NUK3ro>
INJUVE. Estrategia de Juventud 2022-2030. Resumen, pág. 15. Disponible en: <https://bit.ly/3MiRGGJ>
2. [The Impact of the Economic Crisis on Youth Trajectories: a Case Study from Southern Europe](#), Pau Serracant, Young, 2015, 23(1)
3. En este estudio usamos "domicilio de origen" para referirnos al lugar o estructura de origen de las personas jóvenes. No usamos "casa familiar" por ser conscientes de que no todas las jóvenes parten de una "casa familiar" en sentido estricto, como por ejemplo jóvenes menores de edad tuteladas o extuteladas o jóvenes que proceden de otras estructuras de convivencia.
4. [Tiempo de Precariedad](#), Julia García, Oxfam Intermón, 2021
5. [L'Estat de la Joventut 2019](#), Observatori Català de la Joventut (OCJ), 2020
6. [L'Estat de la Joventut 2019](#), OCJ, 2020
7. [Tiempo de Precariedad](#), Julia García, Oxfam Intermón, 2021
8. [L'Estat de la Joventut 2019](#), OCJ, 2020. El índice relaciona la renta media del 20% de hogares más ricos con la del 20% de hogares más pobres.
9. [INE](#), 2020
10. [L'Estat de la Joventut 2021](#), OCJ, 2022
11. [Newtral](#), 2022
12. [Situació Laboral de la Joventut. 4º trimestre](#), Observatori Català de la Joventut (OCJ), 2021
13. [Eurostat](#), 2021
14. [Situació Laboral de la Joventut. 4º trimestre](#), Observatori Català de la Joventut (OCJ), 2021
15. [L'Estat de la Joventut 2020](#), Observatori Català de la Joventut (OCJ), 2021
16. [L'Estat de la Joventut 2020](#), OCJ, 2021
17. [Instituto Nacional de Estadística \(2022\)](#)
18. [L'Estat de la Joventut 2019](#), OCJ, 2020
19. [L'Estat de la Joventut 2019](#), OCJ, 2020
20. [Informe Infoempleo Adecco: Oferta y Demanda de Empleo en España](#), Educaweb, 2021
21. [El País](#), 2019
22. Estadística del alumnado de formación profesional (2020-2021). Web del Ministerio de Educación y Formación [Profesional](#)
23. [Web de La Moncloa \(2022\)](#)
24. [L'Estat de la Joventut 2019](#), OCJ, 2020
25. [Education at a Glance](#), OECD Indicators, 2021
26. Sistema d'Indicadors sobre la Joventut a Catalunya, [Indicador treball 3.2](#), 2020
27. Para más sobre pobreza laboral, ver, por ejemplo, [HEGOA](#), 2014
28. [Estudio de la Fundación Adecco](#), La Vanguardia, 2018
29. [Web EAPN](#) (2020)
30. [L'Estat de la Joventut 2020](#), OCJ, 2021

31. [Les Dones a Catalunya 2020](#), Observatori de la Igualtat de Gènere ; [L'Estat de la Joventut 2020](#), OCJ, 2021
32. [L'Estat de la Joventut 2020](#), OCJ, 2021
33. Situació Laboral de la Joventut, 4º trimestre, Observatori Català de la Joventut (OCJ), 2021
34. [L'Estat de la Joventut 2019](#), OCJ, 2020
35. [L'Estat de la Joventut 2020](#), OCJ, 2021
36. [L'Estat de la Joventut 2020](#), OCJ, 2021
37. [Resumen](#) de la Enquesta a la Joventut de Catalunya 2017, Pau Serracant, Mireia Sala, 2018.
38. [Enquesta a la Joventut a Catalunya de 2017](#), pag. 326, 343
39. [Dualización laboral y educativa: inmigración, mercado laboral y educación en España](#), Fernando de Lucas et al. 2006
40. [L'Estat de la Joventut 2020](#), OCJ, 2021
41. [L'Estat de la Joventut 2020](#), OCJ, 2021
42. Sistema d'Indicadors sobre la Joventut a Catalunya, [Indicador habitatge 4.9](#), 2020
43. Sistema d'Indicadors sobre la Joventut a Catalunya, [Indicador habitatge 4.10](#), 2020
44. Sistema d'Indicadors sobre la Joventut a Catalunya, [Indicador habitatge 4.10](#), 2020
45. [L'Estat de la Joventut 2020](#), OCJ, 2021
46. Modelos alternativos de acceso y propiedad de vivienda, JOVECAT (2019)
47. Sistema de indicadores sobre la Juventud en a Cataluña, [Indicador habitatge 4.3](#), 2020
48. [L'Estat de la Joventut 2020](#), OCJ, 2021
49. [Resumen](#) de la Enquesta a la Joventut de Catalunya 2017, Pau Serracant, Mireia Sala, 2018.
50. Sistema d'Indicadors sobre la Joventut a Catalunya, [Indicador població 1.3](#), 2020
51. Sistema d'Indicadors sobre la Joventut a Catalunya, [Indicador població 1.3](#), 2020
52. Encuesta ODESC/CNJC (2021)
53. [L'Estat de la Joventut 2020](#), OCJ, 2021
54. [L'Estat de la Joventut 2020](#), OCJ, 2021; [L'Estat de la Joventut 2021](#), OCJ, 2022
55. El suicidio, primera causa de muerte entre los más jóvenes en España; Solana-Tomás, A., 2021.
56. Encarem El Suicidi Juvenil: Eines i Orientacions per a Entitats Juvenils; CNJC, Barcelona, 2020.
57. [L'Estat de la Joventut 2020](#), OCJ, 2021
58. El suicidio, primera causa de muerte entre los más jóvenes en España; Solana-Tomás, A., 2021.
59. Col·legi Oficial de Psicologia de Catalunya en Diari Més, 2021
60. [El suicidio en jóvenes en España: cifras y posibles causas](#), Navarro-Gómez, N. Clínica y Salud, 2017, 28 (1), 25-31.
61. [L'Estat de la Joventut 2020](#), OCJ, 2021
62. [Family and School Contexts as Predictors of Suicidal Behavior among Adolescents: The Role of Depression and Anxiety](#), Nicolás Ruiz-Robledillo et al, Journal of Clinical Medicine, 2019, 8 (12)
63. [Resumen](#) de la Enquesta a la Joventut de Catalunya 2017, Pau Serracant, Mireia Sala, 2018.

64. [L'Estat de la Joventut 2020](#), OCJ, 2021
65. [L'Estat de la Joventut 2020](#), OCJ, 2021
66. [Banco Mundial. Eurostat](#), en El Diario, 2019
67. [Instituto Nacional de Estadística](#), 1999, 2018, en El Diario, 2019
68. [L'Estat de la Joventut 2020](#), OCJ, 2021
69. [L'Estat de la Joventut 2020](#), OCJ, 2021
70. [L'Estat de la Joventut 2019](#), OCJ, 2020
71. [Resumen](#) de la Enquesta a la Joventut de Catalunya 2017, Pau Serracant, Mireia Sala, 2018.
72. [L'Estat de la Joventut 2019](#), OCJ, 2020; L'Estat de la Joventut 2020, Observatori Català de la Joventut, 2021
73. [L'Estat de la Joventut 2020](#), OCJ, 2021
74. [The Impact of the Economic Crisis on Youth Trajectories: a Case Study from Southern Spain](#), Pau Serracant, Young, 2015, 23(1)
75. [Aprende Más](#), 2020; [Sincro Global Outsourcing](#) 2022
76. [Resumen](#) de la Enquesta a la Joventut de Catalunya 2017, Pau Serracant, Mireia Sala, 2018.
77. [Resumen](#) de la Enquesta a la Joventut de Catalunya 2017, Pau Serracant, Mireia Sala, 2018.
78. [Resumen](#) de la Enquesta a la Joventut de Catalunya 2017, Pau Serracant, Mireia Sala, 2018.
79. [Resumen](#) de la Enquesta a la Joventut de Catalunya 2017, Pau Serracant, Mireia Sala, 2018.
80. [Precariedad, emancipación tardía y un cambio cultural: por qué los jóvenes tienen cada vez menos hijos](#), El Diario, 2021

EL SOMNI DE PODER

TEIXIR LA TEVA VIDA

DESIGUALTATS I TRAJECTÒRIES D'EMANCIPACIÓ
JUVENIL A CATALUNYA I LA RESTA D'ESPANYA

AMB LA COL·LABORACIÓ DE:

Agència Catalana
de Cooperació
al Desenvolupament

Generalitat
de Catalunya